

SVERIGEKONTAKT

En tidning för all världens svensktalande | Nr 3 september 2025

Kulturbidragssommar

Häfte till kompletterande svenska

Sommarkursen på Axevalla

FRÅN DICKSONSGATAN

Sommaren är en tid när de flesta räknar med att mindre ska hända på arbetet. På Sverigekontakts kontor på Dicksonsgatan 6 i Göteborg är läget lite annorlunda. På sommaren kommer nämligen Besöken.

Under sommarmånaderna reser många av dem som arbetar med svenskundervisning utomlands hem. Eller hem-hem, till Sverige alltså. Och den som är lärare får gärna komma hit på besök och plocka med sig en påse full med böcker. Om denna vördade tradition kan man läsa på s. 35. Där står det också om den grupp finska lärare som besökte oss under sommaren.

Sommaren är också den tid då Sverigekontakt ger en nästan tre veckor lång kurs i svenska. I år gjorde vi det i samarbete med Axevalla folkhögskola mitt i Västergötlands åkerlandskap. Några av deltagarna, nämligen de från Finland, fick sin vistelse bekostad av Sverigekontakts lokalförening i Västervik.

Folkhögskolor har också stått för värdskapet när två stipendiater fått tillfälle att studera svenska under hela vårterminen i Sverigekontakts regi. Det går utmärkt att söka om en plats om du talar svenska och bor i utlandet och vill följa en allmän kurs för att utöka ditt ordförråd, öva svenska och lära känna svenska folkhögskoleelever. Eller kanske har du en gammal elev som passar in på den beskrivningen?

Det mesta vår förening deltar i går dock av stapeln utanför Sveriges gränser. Det är

ju också själva idén. Om många små men viktiga kulturhändelser vittnar i det här numret av tidningen några av dem som fått vårt kulturbidrag för sina skolanknutna projekt. Man kan spela brännboll, utlysa en lästävling, baka på svenska eller något annat trevligt för att sätta en liten guldkant på elevernas skolvardag. Svenska ska vara så roligt som möjligt!

När sommaren nu är slut planerar vi att besöka lärare i svenska i kompletterande svenskundervisning, alltså sådan undervisning som bedrivs utanför skoltid en kväll i veckan eller en lördag förmiddag. Det låter kanske som en vanlig fritidsaktivitet, men ämnet får stöd från svenska Skolverket och har sin egen läroplan. Vi ska också besöka lärare på svenska skolor i Europa. Hösten är också den tid då vår svensk-lärarkonferens i Baltikum traditionsenligt går av stapeln, så också denna oktober. Vi hoppas också kunna besöka Island, där vår förening har Skolverkets uppdrag att stödja undervisningen i svenska i grundskola och gymnasium.

Jag har ägnat sommaren åt att fundera på hur länge man är ny på jobbet. Nu har jag snart arbetat här ett år. Ibland när man går in i en butik har expediten en liten skylt på sig med just orden: Ny på jobbet. Tanken är förmodligen att kunderna ska visa lite extra tålmod om expedieringen går långsamt, eller om en erfaren kollega ska behöva tillkallas. Jag hoppas att min

Ny på jobbet-skylt ska ge alla våra samarbetspartners tålmod ett litet tag till. Jag möter ständigt nya situationer som tar tid att reda ut.

Jag pratade en gång med en organisationspsykolog som sa att när man är ny på jobbet ska man inte ändra på saker direkt. Man ska bara notera hur allt görs. Ofta visar det sig att det som verkade konstigt fyller en funktion. När man har arbetat ett tag och fortfarande tycker att något sköts konstigt, först då kan man fundera på att ändra på det. Jag har inte uppdagat några konstigheter här och jag tycker att det är roligt att traditionerna får leva vidare. Bokbesöken, stipendiaterna, allt som är väl inarbetat är fint att få förvalta. Några små nyheter ska det väl också bli framöver.

Slutligen vill jag skriva några ord om en mångårig mycket aktiv medlem som lämnat oss. Sven Vindelstam som i början av sommaren gjorde sig beredd på att skriva ytterligare ett av sina oförläppliga resereportage i Gustav II Adolfs fotspår har gått bort under sommaren. Vi kommer att sakna honom och är tacksamma för de texter vi har fått läsa om frimärken och hans glada upptåg på resorna genom Tyskland.

Sofia Tingsell
Generalsekreterare
sofia.tingsell@sverigekontakt.se

Förbättra din svenska under vårterminen 2026 på en svensk folkhögskola! Kontakta info@sverigekontakt.se och berätta om dig själv senast den 15 augusti.

Arbetar du för en svenskskolförening, i kompletterande svenskundervisning eller i håller kurser i svenska för vuxna utomlands? Registrera dig på vår hemsida! sverigekontakt.se

Svensklärare i Baltikum? Vi har vår årliga konferens i Vilnius den 24 – 26 oktober 2025.

Har du just fått denna tidning i din hand för första gången? Vill du bli medlem i Sverigekontakt? Läs här: www.sverigekontakt.se

Sverigekontakt
utges av
föreningen Sverigekontakt

Föreningen Sverigekontakt har medlemmar över hela världen som talar svenska och är intresserade av Sverige, svenskt språk och svensk kultur. Föreningen är en ideell organisation med ursprungligt ändamål att hjälpa svenskar och svenskättlingar i utlandet att bevara kontakten med det gamla landet. Numera är verksamheten framför allt inriktad på att främja det svenska språket i världen.

Redaktör och ansvarig utgivare: Sofia Tingsell

Tryck: Trefraf 2025
ISSN 0346-2439

Layout: Designstudio And Yellow

Sverigekontakt
Box 53066
SE-400 14 Göteborg
Tel. 031-81 86 50
info@sverigekontakt.se
Besöksadress: Dicksonsgatan 6

Bankgiro: 420-5670

Sverigekontakt 3/2025

112:e årgången
Lösnummerpris 30:00 kronor.

För ej beställda manus ansvaras ej.

www.sverigekontakt.se

Omslag: På Dicksonsgatan
Foto: Sofia Tingsell

ORDFÖRANDEN HAR ORDET

Det är en underbar sensommandag. Där jag befinner mig i det västsvenska havsbandet ligger urberget fast, trots att havet hamrat mot det i årtusenden. Detta hav, som är stål-blått, ständigt i rörelse, och den höga, klara, obeskrivliga augustihimlen, som välver sig över alltsammans!

Just den vy som ligger framför mig har jag haft tillgång till i stort sett alltid. Mest intensiv kontakt har jag haft med den först under barndomsåren och så nu de senaste decennierna. Däremellan för jag omkring på andra ställen, som man gör under sin yrkesverksamma tid.

Det är således en välkänd bild som sträcker ut sig framför mina ögon. Inåt ön verkar fruktträden ha ett mellanår efter förra årets rekordskörd, men här ute finns det mycket slån och björnbär. Rönnarna dignar av bär. Då blir det en kall vinter, sa man förr.

Sådana växlingar har alltid förekommit. Men det är något som ändå inte riktigt stämmer. Under en lång stund syns inte en enda fågel, även om man ser åt alla håll. Så småningom flyger tre vitkindade gäss förbi. Till slut springer också en ärla över berget, med vippande stjärt.

Men det är allt. Förr var det ett ständigt skrån av måsfåglar: fiskmåsar och gråtrut, skrattnåsar, havstrut och silltrut. Strandskatan, *tjällen* heter den i skärgården (jfr *tjeld* på norska, *tjaldur* på isländska och färöiska) flög fram och tillbaka, ofta i par, med dekorativt röda näbbar och ben mot den svartvita fjäderdräkten. Det karakteristiska läte som kom ur näbbarna gjorde en glad. Om någon rensade fisk efter en tidig morgontur, stod det ett moln av tärnor kring begivenheten.

Och nu: tre vitkindade gäss, inga måsar, inga tärnor. Förklaringen är enkel: det finns ingen fisk i sjön på samma sätt som förr. När det är brist på föda, är naturen självreglerande. Och då blir den tråkigare. Utan liv kan den fortfarande vara imponerande, men samtidigt blir den skrämmande.

Det talas mycket om hotade och utdöende arter. Vi befinner oss i en tidsålder som utmärks av att artminskningen är så betydande att det bara förekommit något liknande under några få tidigare geologiska perioder. De föregående har varit förknippade med någon form av katastrof på ett globalt plan.

Så det är i en global kris jorden befinner sig. Det är bara att inse det. Skall man då kasta yxan i den fisktomma sjön och vänta på undergången? Naturligtvis inte. Den enda som kan göra något åt saken är människan, för det är människan som ställt till det mesta eländet. Människan måste ändra sitt

destruktiva beteende.

Naturen har ett fantastiskt läckkött. Det har ju visat sig att det kan gå förvånansvärt fort att återställa försurade sjöar. Att få fisk i fisktomt vatten tar längre tid, men om de bestånd som finns sköts väl finns möjligheterna till rehabilitering. Det gäller mest att inte systematiskt göra fel.

Likheter mellan språkens värld och naturen i övrigt är slående. Detta är inte på något sätt överraskande. Språket är en mänsklig tillgång, och människan är en del av naturen. Även många mänskliga språk hotas till sin existens. Vi har i denna spalt varit inne på detta fenomen tidigare.

Av de kanske bortåt 7 000 språk som finns på jorden hör minst hälften av dem hemma i skriftlösa kulturer. När dessa befolkningsgrupper inlemmas i den moderna samhällsbildningen, är deras ursprungliga språk i fara. Minoriteter uppslukas av det stora flertalet och deras språk överges för nya.

Somliga har hävdats att svenskan snart går samma öde till mötes, så att alla börjar tala engelska. Den spådomen har vi ihärdigt motsagt. Tvärtom är det många med annat modersmål som vill lära sig svenska. Men villkoren har ändrats. För inte så många år sedan hade vi välbesökta sommarkurer i föreningens regi. I den oroliga värld som omger oss, tycks det – av naturliga skäl – inte vara lika attraktivt som förr att resa iväg på språkkurs i främmande land.

Då hjälper det kanske inte att bara envist hålla sig fast vid sitt tidigare beteende. Det är aningslösheten som ställt till mycket av eländet i världen. Även vår förening behöver då och då förnya sig. Efter årsmötet i våras hade styrelsen därför ett policymöte för att diskutera framtiden. Många goda idéer kläcktes då, och dem skall vi arbeta vidare med när säsongen nu startar igen.

För det är med oss i föreningen som med naturen i övrigt. Man kan känna sig lite nergången ibland, men får man vara i fred ett tag så hämtar man sig. En sommar brukar göra gott. Vi återkommer snart med redovisningar av vad vi kommit fram till.

Och förresten: migration är något av det vanligaste som finns här i världen. Frivillig och ofrivillig. En del leder till framgång, i andra fall omgärdas den med olycka. Livet växlar. Strandskatan skriker inte lika ofta vid min kust längre, men på Färöarna är den fortfarande officiell nationalfågel.

Ta väl vara på den underbara hösten – och er själva!

Bo Ralph

Sverigekontakts kurs i svenska på Axevalla folkhögskola

Under tre soliga veckor hade Sverigekontakt sin sommarkurs i svenska för utländska studerande. I år hade Kalix i norr bytts ut mot Axevalla folkhögskola i hjärtat av Västergötland.

Deltagare från främst Europa och hade samlats för att förbättra sina svenskkunskaper.

De möttes av solsken, mycket grönska, stora gamla garnisonsbyggnader omgärdade av en vacker park och av två entusiastiska lärare: Diana och Seraphina. Schemat var

omväxlande och lektionerna varvades med utflykter, bland annat en tur med Paddan i Göteborg.

Text: Eva Hedencrona

Träffa några av deltagarna!

Johanna

Jag kommer från Leipzig i Tyskland och jag är här eftersom jag gillar språk och natur. När jag var liten var vi ofta i Sverige och det är säkert därför jag är här nu.

Yulia

Jag kommer från Kiev i Ukraina och i Kiev har jag ofta varit på språkcafé för att prata svenska. Jag har bott i Uppsala och varit på Sverigekontakts kurs i Kalix. Innan Kalix kunde jag ingen svenska alls och nu älskar jag språket!

Sara

Jag kommer ifrån Bergamo i Italien och har läst ett år svenska på en onlinekurs. Jag älskar språk och jag vill studera språk!

Klaudia

Jag kommer från Polen och bor för närvarande i Ytterby. Min sambo kommer från Indien och det var han som rekommenderade kursen. Bor man i Sverige måste man lära sig bättre svenska!

Ebba

Min pappa är svensk och jag heter Ebba Petersson, som säkert låter bekant. Hemma pratar jag svenska men jag vill lära mig att skriva bättre. Hoppas också kunna träffa min farmor som bor i Alingsås.

Katharina

Jag har en ganska omfattande utbildning i svenska. Jag har bott i Uppsala och pluggat på ett Erasmusprogram. Det var jättekul och nu bor jag i Wien där jag har studerat svenska på universitetet. Jag undervisar också svenska på folkhögskola i Österrike.

Emelie

Detta är min tredje gång på Sverigekontakts kurser, jag har varit på Tjörn, i Kalix och nu Axvall. Detta är ett utmärkt sätt att semestra, eftersom jag gillar svenska. Det är en bit att åka från Ottawa i Kanada men det är värt det!

Kursens lärare Diana och Seraphia

Hej!
Jag heter Ebba. Jag kommer från Frankrike. Min pappa är svensk och min mamma är fransyska. Hemma pratar vi ofta svenska och jag åker till Sverige två gånger om året. Däremot skriver jag inte så bra så jag ville gå på en svenskakurs för att förbättra den delen. Min pappa tipsade mig att gå på Sverigekontakts sommarkurs i Axvall som ligger mellan Skövde och Skara. Folkhögskolan ligger i en trevlig miljö på det gamla militärområdet.

På kursen lärde jag mig många nya saker om språket men också om svensk kultur. Lektionerna var olika varje dag så det blev inte tråkigt. Ibland gjorde vi lite grammatik, ibland fick vi skrivuppgifter. Dessutom pratade vi också om svenska fakta. Vi var bara femton deltagare, mest från Europa. Vi gjorde en presentation om våra hemländer. Det var roligt att lära sig om andra kulturer.

Med våra lärare gjorde vi flera utflykter i Västra Götaland. Till exempel åkte vi till Göteborg och Skara. Vi besökte också den gamla klosterkyrkan i Varnhem. Ibland cyklade vi till klosterkaféet och fikade. Där åt vi goda tårter. Vi badade ofta i sjön i Axvall och vi spelade kort. Vi hade tur med vädret så vi var ofta ute. När vi hade en ledig dag på helgen gjorde vi en cykeltur runt sjöarna i närheten av Axvall.

Text: Ebba Petersson

En lärares ord om ett stort äventyr

Vi hade planerat, Diana och jag (Seraphina), en kurs i svenska för deltagare som vill lära sig mer. Inte bara grammatik och språkstruktur, utan också om kultur, natur och vardagsliv. Från när och fjärran kom de, från Quebec och Finland, från Österrike, Schweiz, Italien och Frankrike samt Estland, Polen, Ukraina och naturligtvis några från Tyskland. Oj, vad spännande det var att få möta hela gruppen!

Diana och jag välkomnade dem, och ganska snart insåg vi att det här var en riktig supergrupp. Förutom att vi som lärare hade väldigt roligt på jobbet, kunde vi också se hur vänskapsband bildades mellan deltagarna. Vi såg – stolta som tappar – hur de vågade mer och mer, och hur de stöttade varandra. Det är nog det allra bästa med att vara sommarkurslärare: att få se deltagare växa mycket på kort tid. Utvecklingen som vi fick bevittna, både språkligt och i självförtroende, var så otrolig!

Vi har hunnit med mycket på denna kurs: utflykter till Sveriges vagga Varnhem, besök på Västergötlands museum och Läckö Slott. Vi har vandrat små leder, andats frisk, sommarvarm luft och trampat i komockor. Allt detta i den svenska pittoreska idyllen av småstadsliv. Några deltagare har uttryckt att även om Axvall ligger mitt ute i ingenstans så såg det ut precis som de hade föreställt sig: små röda stugor och en liten affär – kort sagt, en Astrid Lindgrens-oas. Och då var det ändå inte under körbärsblomningen, när hela Billingen förvandlas till Bröderna Lejonhjärtas körsbärsdal!

En annan höjdpunkt var en föreläsning av Sverigekontakts generalsekreterare Sofia Tingsell, som berättade om förändringar i det svenska språket och nya samtida tal-språkstrender. Det blev ett spännande och lärorikt inslag i kursen, som gav deltagarna en inblick i hur levande och föränderligt språket är – och hur mycket kultur och samhällsutveckling som speglas i hur vi pratar.

Eftersom kursen lyckades pricka in Sveriges tre varmaste veckor i år, är det turligt att Vingsjön bjöd på svalkande bad varje dag, vilket behövdes efter timmar i det solvarma klassrummet högst uppe i skolhuset.

Oj, vad vi har gått igenom olika svenskheter, rullat på R och bråkat med de

eviga prepositionerna. Uttalsgenomgångar där Diana, som själv har svenska som andraspråk, gick igenom uttalets tekniska sidor medan jag som satt bredvid, blev helt förbryllad och plötsligt medveten om hur jag egentligen pratar. Och hur jag skriver och alla dessa idiom som ramlar ur munnen på mig.

Under vår sista utflykt, där vi satt i trädskuggan i Silverfallens naturreservat, frågade vi vad som vi kunde ha gjort bättre. Svaret kom snabbt: “Vi vill ha mer grammatik! Det var svårt men lärorikt!”, vilket vi hade på känn. Utflykterna var mycket uppskattade och vår satsning på uttal och kultur likaså. Men grammatiken – det är alltid något som alla som lär sig svenska vill ha. Som infödd svensk har kan man ha svårt att förstå hur man kan gilla svensk grammatik, det är ju bara undantag från reglerna hela tiden. Men som lärare både ser och förstår jag hur deltagarna använder dessa grammatiska byggsstenar för att forma sitt svenska språk. Det är inte lätt – svenska är ett svårt språk – men oj, vad duktiga de är!

Att få följa den här gruppens resa – från första hälsningsfraser till djupare samtal – har varit ett sant privilegium. Vi avslutar kursen i Axvall med varma hjärtan, många minnen och en känsla av att något viktigt har hänt. Och vi hoppas innerligt att våra vägar korsas igen.

Text: Seraphina Norman och Diana Skorenko

Den första lektionen fick deltagarna debattera om var de föredrog att bo – i staden eller på landet. Två grupper fick samla argument för att sedan redovisa detta. Viktigt var att alla fick komma till tals.

Foto: Unsplash

Västerviks lokalförenings stipendium till Nuckö

Tidigare stipendiater har för 2021 varit Kathrin Vähi, för 2022 Pavel Zelenov, för 2023 Simona Treialt och för 2024 Kaspar Sume. Vi är glada att skolan även i år har en kandidat som förtjänar ett stipendium.

Årets stipendiat heter Merel Arunurm, hon har enligt sin svensklärare Inna Rosar visat mycket goda resultat i svenska under alla sina tre gymnasieår. Merel har skrivit sitt elevarbete med anknytning till Sverige. Det är ett praktiskt arbete, en almanacka där hon presenterar svenska rätter som hon har lagat själv men rätterna är med estniska variationer. Hon har beskrivit rätterna och skrivit recept samt tagit bilder på detta och allt finns nu i årets almanacka som används i skolans klassrum idag.

Efter mailkontakt med Merel ger hon följande beskrivning av sig själv.

”Jag heter Merel och är 19 år gammal. Jag föddes i Tallinn, men när jag var sex år flyttade min familj till Dagö. Där renoverade vi min mammas morfars gamla hus i Kärddla, som vi sedan kunde börja bo i. Huset har en speciell historia för mig – mina förfäder som byggde det var faktiskt estlands-svenskar, så jag brukar säga att jag har lite svenskt blod i mig.

Efter att jag avslutat grundskolan i Kärddla ville jag prova något nytt och bestämde mig för att gå i ett annat gymnasium. Min mamma berättade om Nuckö gymnasium, och det lät som en spännande skola där jag också kunde komma närmare mina rötter. När jag läste mer om skolan fastnade jag direkt för det svenska språket och den nordiska inriktningen – det verkade så intressant!

Jag hade aldrig tidigare haft kontakt med svenska, men jag har alltid tyckt om språk och lär mig snabbt. Svenska kändes både vackert och lite bekant, eftersom det påminner om engelska och tyska som jag redan kunde.

Under de senaste åren har jag också hunnit besöka Sverige flera gånger, och jag tycker väldigt mycket om både naturen och människorna där. Jag har funderat på att kanske bo i Sverige någon gång i framtiden, men jag har inte bestämt mig ännu.

På fritiden älskar jag naturen, djur, att laga mat, läsa böcker och se filmer. Jag tycker också om att resa och upptäcka nya saker – jag är ganska äventyrlig och vill leva livet fullt ut. Mina framtidsplaner är fortfarande öppna, men jag funderar på att söka till universitet. Jag vet bara inte riktigt ännu vad jag vill studera eller vilket yrke

som passar mig bäst.”

Genom möjligheten att få ett stipendium stimuleras eleverna att lägga extra energi på att lära sig svenska. Från Sverigekontakt Västerviksöreningen gratulerar vi Merel till stipendiet.

Text: Jorid Williamson & Kjell Westerlund.

Svenskt språkbad i Minnesotas sjöar

Två midsommarfiranden, två julaftnar med Luciafirande och Kalle Anka, och 30 kvällar fyllda med Ung Svensk Form, svensk reality-Tv, och epa-strög. Dessutom studentfirande, melodifestival med metal-tema, och givetvis Bara bada bastu-maraton. Allt detta under loppet av endast ett par sommarveckor.

Det framstår tveklöst som ett ganska packat, för att inte säga galet, program som barnen och ungdomarna på Sjölundens svenska språkläger i norra USA får ta del av. Men så kommer de också hem fullproppade med kunskap om svenska traditioner, och med tillräckligt god svenska för att kunna ha en konversation nästa gång de träffar någon från Sverige.

Hur hittade jag Sjölundan?

Men låt oss ta det från början. Jag kom först i kontakt med Sjölundan under en av Svenska Institutets konferenser i USA 2019. Där presenterades programmet av lägrets dean, ”Kajsa” (alla deltagare och ledare väljer ett lägernamn), en riktig eldsjäl som varit på Sjölundan i 25 år. Jag tyckte det lät intressant som ett sommaravbrott från det mexikanska universitet där jag vanligtvis arbetar som lärare i svenska. Men sedan kom covid. Ridå. Efter att pandemirestriktionerna lättats 2023 kom jag dock äntligen iväg till Minnesota för att hjälpa till med gymnasieeleverna. Och som så många andra deltagare och ledare har jag verkligen fastnat för det fantastiska arbete som Sjölundan-familjen gör för att sprida kunskap både om Sverige och det svenska språket, och jag har haft turen att få komma tillbaka varje sommar sedan dess.

Concordia Language Villages och språkbad

Sjölundan ingår i Concordia Language Villages (CLV), som i sin tur verkar under universitetet Concordia College. CLV har anordnat språkläger sedan 1961. Det något yngre svenska lägret firade 50-årsjubileum i fjol, och många tidigare deltagare åkte dit från när och fjärran för att träffa sina gamla kompisar från barndomen och se hur det ser ut idag.

Hela CLV-projektet bygger på Immersive Language Learning, eller språkbadslärläring. Forskning har visat att formell språkundervisning verkligen är effektiv, men att det även finns en mer omedveten språkinlärningsprocess, så som småbarn lär sig sitt förstaspråk. Det är detta som simuleras i och med språkbad, där språket används i många olika aktiviteter och kontexter, utan att formell undervisning eftersträvas. Inlärare som använt språkbadsmetoden har fått bättre resultat på exempelvis hörförståelse och muntlig färdighet än inlärare som enbart har tagit del av formell undervisning. Studier pekar dock också på att en kombination av bäge metoder antagligen vore det optimala för total språkinlärläring.* Genom den utformning av programmet som Sjölundan tillämpar är det just en kombination av inlärningsmetoder som uppnås, särskilt bland gymnasieeleverna.

Lägerkulturen

Barnens ö och andra sommarkollon i all ära, men jag och de flesta av mina svenska jämnåriga vänner kom förmodligen först i kontakt med konceptet sommarläger när vi skrattade oss igenom American Pie-filmerna. Emellertid är camp-kulturen mycket stor i USA, där över 20 miljoner barn och ungdomar beräknas delta i sommarläger varje år. Fokus kan skilja, från sport, musik, konst och religion, till rena scoutläger. CLV har istället språk i blickfånget, och erbjuder 14 olika språkläger, med såväl stora språk som franska och tyska, som lite mer udda, som koreanska, finska, danska – och svenska. De senare språken är dock inte så överraskande, då ”språkbyarna” där lägret äger rum ligger i skogarna utanför Bemidji i norra Minnesota. Detta var en favoritdestination bland de nordiska och inte minst de svenska utvandrarerna under 1800-talet, vilket fortfarande framgår av alla son-efternamn på brevlådor och företag. De närliggande samhällena Upsala och Mora torde också ge en ledtråd. Här har varje språkläger byggt upp en liten by som vid första anblick skulle lura de flesta att tro att man faktiskt befinner sig i respektive språks hemland. Att gå runt

på Sjölundan är som att röra sig i vilket röd- och vitmålat sommarstugeområde som helst i Sverige.

Varför väljer barnen att komma – och komma tillbaka – till Sjölundan?

Just kopplingen till Sverige är också en av de vanligaste anledningarna till att deltagarna hittar till det svenska lägret, trots att de bor utspridda över hela USA, och ibland även i andra länder. Intresset för att bevara familjens svenska rötter dyker ofta upp som en förklaring till att barnen skrivit in sig, i synnerhet vad gäller de yngre deltagarna. Inte sällan har deras äldre släktingar själva tillbringat ett antal somrar på Sjölundan, och vill att barnen ska få samma underbara upplevelse. Men ibland finns helt andra orsaker bakom, som 14-åringen som redan för några år sedan bestämde sig för att han vill bli ljudtekniker, inspirerad av svenska dataspel, eller dennes vän som plötsligt fått upp ögonen för Sverige efter att ha tittat på serien Young Royals. När det gäller de äldre barnen har de dessutom en speciell morot, i och med att de kan få extra gymnasiepoäng, vilket kan förbättra deras möjligheter när de söker till universitetet. Dessa fyra veckor är nämligen så intensiva att de tillgodoräknas som ett helt läsår.

En typisk dag

Hur ser då en typisk dag ut? Mobilsurfande och dataspelande är uteslutet, då mobiler, datorer och liknande nöjen är förbjudet under lägret. Istället börjar man dagen med stugstädning, följt av en gemensam frukostbuffé. Vid måltiderna förväntas deltagarna prata så

mycket svenska som möjligt, liksom vid övriga aktiviteter under dagen. De får därför direkt lära sig fraser som "kan du skicka mjölken", och ingen äter innan man gemensamt har sagt "smaklig måltid". Maten presenteras av ledarna genom små sketcher före måltiden, där maten ingår som ett element. Man kanske låtsas fiska och fångar en bild på en köttgratäng, varpå ordet upprepas högt av alla. Menyn är svensk, med kåldolmar och köttbullar, och självklart är det torsdag med ärtsoppa och pannkakor! Efter frukost hissar svenska flaggan, och därefter har de äldre eleverna föreläsning eller mer formella lektioner. De yngre barnen fokuserar istället ofta på inläring genom lekar, såsom Under hökens vingar kom för att lära sig färger, sifferbingo, brädspel som Vem där, eller genom att göra en egen tidning. På eftermiddagarna får alla delta i olika aktiviteter som sker på svenska, till exempel vävning i en ypperligt välutrustad vävstuga, dalmålning i "Snickerbova" (lägrets bild- och slöjdsal), och segling på sjön bredvid byn, som tagen ur en Zornmålning.

På rasterna går barnen till bankluckan och ber på svenska att få ta ut pengar, som de får i riktiga fysiska kronor. Sedan kan de köpa svenskt godis eller någon tröja med Sverigemotiv i kiosken. Detta följs av allsång, inte sällan med gamla klassiker som Ted Gärdestad eller Anita Lindblom, men också Laleh och andra mer samtida artister får plats. Dessutom gör deltagarna helt egna sånger. Allsången leds av "Linda", inne på sitt 45:e år på Sjölundens, och ett riktigt energiknippe som förra året blev utsedd till årets lärare i Minnesota. Före kvällsmaten blir det flagghalning medan alla sjunger Du gamla du fria.

Trots de späckade dagarna, är det ändå kvällsprogrammet som brukar vara höjdpunkten. Det består av olika typer av uppdrag som deltagarna ska lösa. Det kan handla om att fånga bortsprungna älgar (utklädda ledare), lösa gåtor om nordisk mytologi, utforma nya produkter till IKEA, komma med uppfinningar till Draknästet, arbeta med folkmusik, eller ikläda sig rollen som EPA-raggare. Kvällen kan sedan avslutas med ett bastudopp vid sjön under den klara sommarnattshimlen. Ett utmärkt recept för många underbara barndomsminnen, nya vänskaper, och inte minst ett växande intresse för svensk kultur och det svenska språket.

Källor: Porter, Samuel Ignatius, & Castillo, Mariana Castillo (2023). The Effectiveness of Immersive Language Learning: An Investigation into English Language Acquisition in Immersion Environments versus Traditional Classroom Settings. *Journal of Research Studies in English Language Teaching and Learning* 1(3), 155-165. <https://doi.org/10.62583/rsell.v1i3.17>

Text: Pontus Wallenborg

Det handlar om att leva

Anteckningar om litteratur

Augusti: det vackra månskenets, den svarta himlens månad, luften som biter en aning. Sommaren åldras, och inspirerad av de tankarna påminns jag om ett citat ur en bok jag sökt länge. I ett pop up-antikvariat i Lund fann jag ett välläst men fint exemplar av Sven Delblancs dagboksroman *Åsnebrygga* (Bonniers 1969). Jag har länge velat äga den och ett par tiotus var verkligen inte för mycket.

Varje kväll, innan jag törnar in, sätter jag mig med någonting att läsa. Inte alltid så långa stycken, enstaka dikter, ett kapitel, några meningar. Det blir en liten improviserad miniantologi, komponerad för stunden av det som ligger på bordet.

Sven Delblanc är i Kalifornien 1968, assisterande gästprofessor vid Berkely-universitetet. Han föreläser om nordiska författare, lever familjeliv och iakttar det myllrande amerikanska livet, samtidigt som Sverige och hans eget privatliv alltid bladade in i texten. I vad som kanske är ett förebud om hans framtida författarskap står det i en anteckning från september 1968:

Och därhemma är väl skörden så gott som överstökad. Nu står dammande tröskverk och brummar över hela vårt land.

Nej, det är sant. Man har ju skördetröskor numera. Automatiskt föreställer jag mig arbetet på landet sådant det var när jag var barn. Om jag någonsin tar mig för att skriva om min barndom måste det bli en historisk berättelse om den tid då man ännu nyttjade hästdragna själbindare, då man slaktade svin i tvättstugan och bakade sitt eget matbröd.

Vid tröskningen gick jag på logen och släpade fram banden till matarbordet. Det var tungt och enformigt arbete. Vid dagens slut hostade jag svart damm ur luftstrupen. Lagarna om barnarbete gällde inte på bondgården.

(*Åsnebrygga*, sidorna 41-42)

Han var då 37 år gammal, ungefär 20 år äldre än jag och jag överraskas nu av att det han skildrar är detsamma som jag

bevittnade i slutet av 50-talet, i den by i Småland där jag växte upp. Litteraturen kan få en att bli medveten om vad man sett, om tidens flykt, om ens egen ålder.

Nu regnar Perseidernas glödande partiklar över oss från skyn, i tidningen läser jag att en komet som kastats ut ur ett annat, okänt solsystem passerar genom vårt under hösten. Den har varit på väg kanske flera hundra miljoner år, dinosaurerna har vuxit fram och försvunnit, kontinenter har förändrats, människan har uppträtt, vandrat och byggt och härjat i alla sina olika skepnader. Kometen har färdats där, reser nu ett tag genom vårt territorium och försvinner sedan ut igen. Är det så med de minnen och tankar som väcks när jag läser och som jag sedan åter halvt stänger dörren om?

Om kvällarna vänder jag mig gärna mot det gamla. Ett litet häfte med titeln Julklappar. Tolv teckningar av Ernst Josephson till dikter av Erik Gustaf Geijer. Med hälsning från Galerie Pierre julen 1964 var förstas helt oemotståndligt när jag fann det.

Galerie Pierre låg på Nybrogatan i Stockholm. Jag vet inte så mycket mer om det än att de kunde ge ut sådana små verk (till exempel med Salvador Dalí 1970). Josephsons bilder är tuschteckningar, lite skissartat tar de fint upp dikternas motiv. Jag läser och grips av vad jag uppfattar vara ett diktens sanna väsen, den nakna och nödvändiga uppriktigheten. Här talar en människa som säger det som bara måste sägas, som tar avsked från lojaliteter och trossatser för att söka sig nya. Ett antologinumner som detta här nedan får sent på kvällen samma starka betydelse som hade han suttit i fåtöljen mittemot. Våra trosövertygelser är mycket olika men ärligheten och trotsat tränger ändå genom: *Ensam i bräcklig farkost vägar seglaren sig på det vida hav, stjärnvalvet över honom lågar, nedanför brusar hemskt hans grav. Framåt! – så är hans ödes bud; och i djupet bor som uti himlen Gud. (På nyårsdagen 1838)*

Den drygt trehundraåriga T'ang-perioden (618-916) i Kina var en guldålder för poesin. Den eviga glädjens palats. Kinesiska dikter på svenska av Kjell Hjern (Kammarbiblioteket 1964) är – precis som alla böcker i Kammarbibliotekets serie – ett litet och delikat smyckeskrin med dikter sällsynt lämpade för den här sortens läsning. Till exempel denna av Lian Tüan (766-779):

Hennes hand av vit jade blänker till mot harpans gyllene bräde – och för att vända Cho Yüs snabba blickar emot sig snuddar hon då och då vid en falsk ton. (Harpspelerskan)

Jag tänker fortfarande på den främmande kometen. Hur dess färd, om något, är en bild av världar som möts: att den och vi har så olika betingelser men nog ändå består av samma grundstrukturer, och på att den tysta gästen snart kommer att tassa ut igen.

Och om den någonsin återvänder, hur är det då? Vad finns att se?

Yüan Chên (799-831) skrev: *I det förfallna gamla palatset ser ingen att pionerna blommar. Hovdamernas här ha vitnat och den härlighet de prata om fanns på kejsar Hsüan-tsungs tid. (Sommarpalatset)*

Arne Johnsson är poet, litteraturkritiker, bosatt i Örebro. Han har tidigare i många år arbetat som bibliotekarie vid Lindesbergs bibliotek. Arne Johnsson har ofta medverkat vid språkdagar och konferenser arrangerade av Sverigekontakt och/eller Svenska institutet. Han skriver regelbundet om poesi och annan litteratur i Sverigekontakt.

Familjens språkpolitik,

dynamisk flerspråkighet och sommarstuga i Sverige

Sonen och hans sambo är idag i trettioårsåldern, och bor i den fransktalande delen av Schweiz. Sambon är född och uppvuxen i denna del av Schweiz, och har haft franska som språk både i familjen och i skolan under uppväxten. På universitetet har sambon läst språk, med en master i ryska och engelska läser hon nu den pedagogiska delen av lärarutbildningen för att bli gymnasielärare i engelska, samtidigt som hon arbetar och undervisar i tyska på högstadiet. Sambon är inte oäven på svenska, även om hon har lättare att förstå än att prata.

Sonen var fem år när vi flyttade från Stockholm till Geneve. Vi har hela tiden haft svenska som familjespråk, och har det fortfarande med främst barnen och barnbarnet, men pratar också franska, företrädesvis då barnens partners är med. Det första året i Schweiz gick sonen i förskolan på Svenska skolan i Geneve, men efter det har hela hans skolgång och universitetsutbildning skett på franska. Sonen och sambon har franska som gemensamt språk i sin lilla familj.

Forskningsfältet Family Language Policy (FLP) intresserar sig för de val som görs i relation till språk i en familj. I vår familjs språkpolitik (FLP) har det ingått att barnen deltar i någon form av undervisning i svenska. Det äldsta barnet läste på Sofia Distans och gjorde Tisus-testet. Mittenbarnet följde den kompletterande undervisningen i svenska under många år, dock utan att det resulterade i Tisus-test. Sonen, slutligen, deltog i den kompletterande undervisningen i svenska under tre terminer. I stora delar av Schweiz är onsdagar undervisningsfria för de yngre åldrarna, och då ligger alla fritidsaktiviteter, oftast barnkalas och även den kompletterande undervis-

ningen i svenska. Varje onsdag var en strid på kniven när vi skulle till undervisningen i svenska. Sonen ville träna fotboll eller gå på barnkalas med sina vänner. Vi stålsatte oss i tre terminer, men gav sedan efter för sonens vilja att inte delta i någon undervisning i svenska, vilket var ett beslut som gnagde på mitt samvete under många år.

Inom stora delar av flerspråkighetsforskningen har man under det senaste decenniet kommit att se individens flerspråkighet i ett dynamiskt perspektiv. Till skillnad från tidigare teoribildningar menar man att användning av de språk som ingår i individens språkliga repertoar, det vi säga de språk hon kan oavsett behärskningsgrad, påverkar hur språken utvecklas. I det dynamiska perspektivet är det alltså inte givet att ett språk automatiskt följer ett visst utvecklingsmönster för att det, till exempel, utgör ett modersmål. På detta följer att ett modersmål, som vanligen definieras som det eller de språk individen lär sig först förmedlat genom föräldrar eller andra vårdnadshavare, inte alls behöver vara individens starkaste språk, eller det språk hon använder mest eller helst. Speciellt gäller detta barn som växer upp i ett land där ett annat språk än föräldrarnas modersmål är majoritetsspråk. Kanske fungerar modersmålet/-en som språk för muntlig kommunikation med föräldrar och mor- och farföräldrar, och att den skriftliga kommunikationen bara utgörs av korta anteckningar eller meddelanden skrivna för hand eller på sociala medier, eller olika listor, till exempel shoppinglistor. Trots att man som förälder kanske upplever den här språkanvändningen som lite bristfällig är den viktig, för den håller språket vid liv. För svensktalande familjer som lever utanför Sverige är också den kompletterande undervisningen i svenska ett starkt komplement till familjens användning av svenska.

Individens flerspråkighet ses idag också som dynamisk i ett diakront perspektiv,

det vill säga över individens livsspann. Sett ur ett europeiskt perspektiv var det för drygt ett halvsekel sedan däremot vanligare att människor levde sina liv inom ett och samma språk; man föddes på ett språk, viket båda föräldrarna talade och vilket även användes i förskolan, i skolan, på universitetet, på arbetsplatsen, i egen familj och på pensionärshemmet. Även ritualer under livet som dop, konfirmation, giftermål och begravningar skedde ofta på ett och samma språk. Så ser det allt mindre ut för människor idag. Med språken följer inte sällan kulturer, kontakt med andra länder och relationer med andra människor. Över en livstid kan språken få olika betydelse och ges olika vikt för individen och nya språk kan tillkomma under hela livet.

Efter att vi hade tagit FLP-beslutet om att sonen skulle sluta med den kompletterande undervisningen i svenska, bestod hans kontakter med svenska språket till övervägande delen av att prata med sin familj, sina mor- och farföräldrar, läsa serietidningar på svenska och skriva kortare meddelanden i vardagen samt åka till Sverige på semestern. Tills han ungefär 15 år senare beslutade sig för att förlägga den praktik på ett år som ingick som ett obligatorium i hans universitetsutbildning till Stockholm. Under praktikåret i Stockholm stärktes hans förankring till Sverige och svenskan utvecklades betydligt. Efter att ha varit den av de tre barnen vars svenska har framstått som svagast, kan han idag sägas vara den i syskonskaran som har den mest utvecklade svenskan. Där han befinner sig i sitt liv just nu, kan han också sägas förmedla svenskan vidare genom svenska språkets närvaro i sin lilla familj, och genom drömmen om en sommarstuga vid något svenskt vatten.

Text: Marie Rydenvald

*Ordet mjul betyder boll i runönsalet.

**Runö är en liten ö i Rigabukten.

Pass mjul* och leik mjul på Runö**

Nu är det dags – för första gången sedan 1944 då runöborna fick fly från ön i rädslan inför ockupationsmakter spelar man igen de gamla sporterna pass mjul och leik mjul på Runö.

Det är sista dagen i maj 2025 och fil. dr i idrottsvetenskap Isak Lidström är på plats. Tack vare hans undersökning får spelen chans till ett nytt liv. Mjulskövlor d.v.s. slagträn är slöjdade och bollar av läder är sydda av skolelever. Vi är redo för spelen som är som en länk mellan dåtida och nuvarande människor.

Vädret är vackert. Det är varken för varmt eller för kallt för att spela boll på den gamla Mjulbacka där man ursprungligen brukade spela pass mjul och leik mjul. Det regnar inte och inte heller några myggor finns i luften för att störa oss. Fåglar kvittrar och solen skiner.

Dagen innan har bollplatsen gjorts i ordning och nu kan folk komma till samma ställe där före detta runöbor samlades för att spela. Och de kommer, många av dem i sina fina lokala folkdräkter och flera av publiken har lyssnat på idrottshistorikern Isaks föreläsning tidigare samma dag och har större och detaljerade kunskaper om vad det hela handlar om. Folk tar plats vid sidan av spelplatsen och väntar.

Första spelet man spelar är pass mjul. Man brukade spela detta spel vid påsk då man kom ut ur kyrkan. Det är enastående att flickorna hade på sig kläder gjorda speciellt för detta spel. Fina såg man ut, som brudar, tycker jag.

– Det är helt unikt. Här är det folkdräkter som är gjorda enbart för en mycket gammal idrott. Det är fantastiskt roligt att se, säger Isak. Han fortsätter:

– Spelet är så enkelt. Förmodligen också väldigt gammalt, men det är omöjligt att spåra hur gammalt. Det handlar ju bara om att pojkarna ska kasta eller slå iväg en boll och så ska flickorna fånga den i sina förkläden. Det är jättesvårt att veta hur länge man har spelat spelet på Runö.

Första spelet går ganska snabbt och det är flera, både runöbor och gäster, som vill prova hur det gick till förr i tiden. Roligt är det och man hör många glada skratt. Förr i tiden spelade man inte detta spel för att vinna och vara bäst utan för nöjets och det glada humörets skull.

Nästa spel är leik mjul och det är mer avancerat och har en mycket specifik historia. Detta spel var avsett enbart för killar men idag kan alla som vill vara med och spela. Vilken tur att vi har gäster från Tallinna Tehnikagümnaasium/Tallinns Teknikgymnasium som har råkat komma för detta säregna evenemang! Det är nämligen så att leik mjul kräver flera deltagare och niondeklassare från Tallinn verkar vara riktiga slagbollsentusiaster.

Självaste spelet liknar brännboll och nådde ön år 1845 då en engelsk båt kallad för Duncombe gick i grund nära Runö och dess besättning lärde runöborna spela spelet. Isak berättar:

– Jag hade egentligen intresserat mig för modern idrott i Estlands svenskbygder.

Så läste jag Ernst Kleins bok om Runö där de gamla traditionella bollspelen beskrevs. Jag blev väldigt intresserad eftersom det var ganska uppenbart för mig att de spelade baseball på Runö och det kunde jag inte riktigt förstå eftersom det var ett sådant gammaldags samhälle. Och då undrade jag hur det kom sig och så började jag gräva. Och sedan försökte jag komma till botten med varför de spelen hamnade på Runö.

Spelet leik mjul flyter väl denna vårdag. Det glädjer mig mycket och är en ära att äkta Runös ättlingar Leif och Susanne Strömfelt i sina folkdräkter är med oss och tittar på ungdomarnas lek. Visst är det vackert!

Isak är nöjd och säger att det gick långt över förväntan:

– Spelet är ju väldigt komplicerat. Jag har testat det lite men var ändå orolig att man inte får ett flyt i spelet, men det var väldigt många som var med och det var väldigt många som var duktiga att slå bollarna med sina slagträn så att det var väldigt flyt i spelet. Jag tror att det var också ett roligt inslag för alla som testade.

Ja, men reglerna? Hur är det med dem för idrotter som är utdöda och man bara har nerskrivna regler? Högskolelektorn Isak Lidström på GIH/Gymnastik- och Idrottshögskolan förklarar:

– En regel är lätt att förstå om man ser den i text men om man väl står där och ska springa då uppkommer det följdfrågor och svaren på dem har man inte. Då försöker man hitta på dem i efterhand, man försöker vara kreativ att rekonstruera dem.

Spelen är spelade och folk börjar gå iväg, rika av en ny erfarenhet i sitt liv. Det finns

planer för hur man gör det senare då Isak med sina barn har åkt iväg. Man vill nämligen fortsätta att använda samma spelplats för samma sporter, sätta upp en anslagstavla med information om spelen och reglerna, man vill fortsätta att tillverka slagträn och bollar av skinn för dem som också vill spela spelen i framtiden.

Men jag är nyfiken och vill ställa några ytterligare frågor till Isak.

Har du själv estniska anor?

– Jag har inga estniska anor utan jag kom helt utifrån och blev intresserad av det här för kanske cirka tio år sedan.

Hur känns det att vara på Runö och motsvara dina förväntningar?

– Det är verkligen helt fantastiskt. Jag har länge velat åka till Runö, men det är inte helt lätt särskilt om man har små barn. Jag blev pappa precis då jag blev intresserad av Runö. Nu har jag barnen så pass stora att de kunde följa med. Runö är en sådan plats man har sett på mycket gamla bilder. Men det är helt annat att se den i verkligheten. Att se hur byn hänger ihop. Kyrkorna på Runö ser man ofta bara en och en på bild. Man har sett den gamla kyrkan många gånger och även den nya. Men man slås av hur tätt de står ihop när man ser dem i verkligheten. Det har jag aldrig tänkt på förut. Det var någonting jag slogs av.

Kan du berätta lite mer hur du blev intresserad av de gamla runösporterna?

– När jag blev doktorand då hade jag sökt forskarutbildning med en forskningsplan som handlade om samisk idrott och mycket gamla traditionella samiska idrotter men precis efter att jag blev antagen åkte jag till Estland och var i Hapsal och åkte till Ormsö då ville jag egentligen ändra och skriva en doktorsavhandling om estlandsvensk idrott men det blev inte riktigt

så. Så jag skrev en annan avhandling om samisk idrott istället. Det är ju egentligen liknande företeelser. Jag har intresserat mig för idrotter bland etniska minoriteter. Och det gäller ju både samerna och även estlandssvenskarna i Estland. Jag är generellt intresserad av vad lek och idrott har för betydelse i mindre minoritetsgrupper i deras vardag, vid deras högtider, vilken betydelse det har vid deras identitet. Estlandsvensk eller samer. Det är ganska liknande företeelser egentligen, men olika case kan man säga.

– Mitt idrottshistoriska intresse bottnar i att jag har alltid varit intresserad av längskidåkning, framför allt Vasaloppet har jag varit intresserad av. Raul Olle var ju en stor idol för mig när jag växte upp. I svensk skididrott var samerna pionjärfigurer. Det var de som var de bästa skidåkarna när skidåkning gick från att vara ett transportmedel till en modern sport. Därför ville jag fördjupa mig i det här hur det kom sig att det var samerna som stod i centrum för längskidsporten och vilken betydelse skididrott har haft för samerna att skapa en samisk identitet. Det som jag har skrivit om estlandsvensk idrott har varit ett hobbyprojekt som jag har gjort vid sidan av avhandlingsarbetet. Så det mesta gjorde jag för sju-åtta år sedan. Men det är just nu jag har kommit till Runö och det känns väldigt roligt och nu skulle jag gärna göra någonting mera av det här.

Då du såg Mjölbacka för första gången, blev du besviken?

– Jag tyckte det var fantastiskt roligt eftersom det var en plats som jag har skrivit om utan att någonsin ha varit på. Jag har fått hjälp av Leif Strömfelt som bor på Runö stora delar av sommaren som är runöätling. Han har varit på plats och tagit bilder åt mig så att jag har kunnat se hur det ser ut nu. Så jag hade bilden ganska klar för mig.

Men det kändes ju väldigt speciellt att få stå där på riktigt och se hur det såg ut. Det är ju uppenbart en väldigt gammal idrottsplats. För mig som idrottshistoriker är det ju lite av historiens vingslag som slår emot en om man kommer till en sådan plats.

Vill du åka tillbaka till Runö någon gång?

– Ja, det vill jag. Det är många saker jag skulle vilja göra. Bland annat skulle jag vilja springa maraton på Runö och sedan finns det ju också en idrottsfestival mellan Runö och Kynö. Den skulle jag också så gärna vilja se, vara med och se den på plats. Jag kommer definitivt att återvända.

Jag tackar Isak så mycket för all hans forskning, tid och energi han har lagt ner och tycker det är helt fantastiskt att han verkligen kunde åka till Runö och att han tog sina barn Sonja och Yngve med sig. Underbart att evenemanget blev av och var så väl lyckat.

Mina goda medarbetare och studenter i den svenska vuxengruppen Külli Uustal och Marika Reintam vill jag också så hjärtligt tacka. De var med i teamet för att både förbereda och genomföra evenemanget. Vad skulle jag ha gjort utan dem?!

Jag vill också tacka alla andra frivilliga som hjälpte till så att det hela kunde njutas tillsammans. TACK, TACK!!!

Text: Kai Sommer
Svensklärare på Runö Grundskola

Skolutflykt till vikingaland

Fredagen den 23 maj begav sig cirka 60 elever, föräldrar och lärare från Svenska skolan i Karlsruhe och Heidelberg till en grillplats i utkanten av Heidelberg. För att komma dit fick vi trotsa långa bilköer och branta backar. Men när vi väl kommit fram förstod vi direkt att det skulle bli en spännande eftermiddag. Ett gäng studenter tog oss med bakåt i tiden, närmare bestämt till vikingatiden.

Svenska Skolan i Heidelberg och Karlsruhe i sydöstra Tyskland brukar varje år bjuda in till en skolutflykt. Vad vi gör och var vi är varierar från år till år. Denna gång hade en av lärarna fått kontakt med några studenter som inte bara håller på att lära sig

svenska utan också är mycket intresserade av medeltiden och speciellt vikingatiden. Studenterna (i tidsenlig klädsel) förklarade först upplägget och sedan fick vi bege oss till olika stationer där vi lärde oss mer om hur vikingarna levde. Vi fick se hur typiska kläder och skor såg ut, hur man vävde och vad man använde för att färga tyger. Det fanns en station där man kunde se konst och material som användes för att tillverka redskap, instrument och smycken. Det fanns ett vikingaspel samt en station med diverse svärd, sköldar och hjälmar. Vi fick även se hur det kan ha sett ut när vikingarna stred. Till barnens glädje fanns det även skumgummisvärd så att alla som ville kunde prova på att slåss som en viking. Efter att vi besökt alla stationerna och

många av oss även provat lekplatsen som låg precis bredvid blev det dags för mat. Vi gjorde pinnbröd över elden, grillade korb och fick smaka på en vegetarisk gryta. När maten var uppäten var det redan kväll och det blev dags att vända hemåt igen. Jag tror alla var överens om att det var spännande att få lära sig mer om vikingarna. För oss i Svenska skolan blev det en fin möjlighet att låta eleverna uppleva vikingatiden på ett mer levande sätt än vi kan få till i ett klassrum. Det är också värdefullt för familjer att mötas och se att man inte är ensam om att försöka hålla svenskan levande. Vi ser redan fram emot nästa års skolutflykt!

Text: Alfrida Arnell, förstalärare Svenska skolan i Karlsruhe

Kören

Internationella Skandinaviska skolan i Madrid besöker Svenska skolan i Marbella

Musik är en viktig del på Internationella Skandinaviska skolan i Madrid. Sedan 2011 har skolan haft en musikprofil. Vi erbjuder musikundervisning för alla åldrar både under och efter skoltid. Det spelar ingen roll om eleverna är nybörjare eller har mer erfarenhet, det viktiga är att ha roligt och att finna en gemenskap genom musiken.

När våra elever kommer upp till högstadiet får de möjlighet att vara med i en kör. Kören består av elever från bägge sektionerna i åldrarna 12 till 18 år. Vi, lärare och elever upplever det enormt positivt och stimulerande att få mötas, sjunga och utvecklas tillsammans genom musiken. Vi har under årens lopp besökt åtskilliga svenska skolor runt omkring; skolan i Fuen-girola, Costa de Sol, Lissabon, London och nu i år fick vi möjligheten att besöka Svenska skolan i Marbella. Syftet med våra körresor är att visa upp vår skola med hjälp av sång och musik, få inblick i hur andra sven-

ska skolor fungerar och sist men inte minst lära känna nya elever och utveckla samarbetet mellan de svenska utlandsskolorna.

Besöket på Svenska skolan i Marbella blev mer än lyckat. Vi blev varmt omhändertagna, efter en mycket god lunch, lyckad konsert med fin gemenskap så fick våra elever möta varandra sinsemellan. Ledning och lärare i Marbella hade förberett olika aktiviteter på stranden där våra ungdomar fick lära känna varandra.

Förutom konserten på Svenska skolan i Marbella organiserade vi ytterligare en konsert i Estepona dagen efter. Den blev också mycket lyckad och det var en ny erfarenhet för oss att uppträda ute på en offentlig plats. Många lokala kom fram, var nyfikna och beundrade våra ungdomar.

Musik är djupt sammanflätad med vår identitet; den speglar vilka vi är, vad vi kommer ifrån och vad vi värdesätter. Vi tycker det är viktigt att sprida kultur genom musik. Att sjunga tillsammans är desutom något som man mår väldigt bra av; det gynnar vårt välbefinnande och känslan

av samhörighet och gemenskap, något vi värdesätter mycket i vår kör. Ett varmt tack till Svenska skolan i Marbella att vi fick komma till er.

Text: Johanna Löf

Svenska djur i Pforzheim

Lördagen den 29:e mars 2025 var det dags för vårens temadag i Svenska skolan i Stuttgart "Upptäck svenska djur – i Pforzheim". I år besökte vi "Wildpark Pforzheim", en djurpark utanför Stuttgart i Tyskland, där det finns flera djur som också finns i Sverige. I parken finns både vilda djur och bondgårdsdjur. Det blev en familjeutflykt för båda skolgrupperna och lekgruppen tillsammans med föräldrar och syskon.

Vi lärde oss att rådjuret är minst av de fem hjortdjuren, dovhjorten mittemellan och kronhjorten störst. Älgen är Sveriges största däggdjur och är mest aktiv i skynningen och gryningen. Älgen har ett bra luktsinne och en god hörsel, men den ser däremot inte bra. Av alla hjortdjuren är det

bara renen där både honan och hanen har horn. Nu vet vi också att vildsvin är skygga och undviker människor, men kan bli farliga om de känner sig hotade. Det är bäst att hålla avstånd om man ser ett vildsvin.

Vi såg även en berguv och en kattuggla. Som avslutning tittade vi på när Sveriges största kattdjur – lodjuret – fick mat. Den som ville kunde sedan se hur uttrarna åt. Och naturligtvis fick barnen lördagsgodis. Det blev en mycket trevlig temadag med en bit svensk natur i Stuttgart. Intresset var stort, för nästan alla familjer kom till temadagen.

Text: Kristina Sassenberg

Förändringar i sikte gällande svenskt medborgarskap

Det svenska medborgarskapet är under lupp. Det kan komma att påverka såväl svenska barn födda utomlands som utlandssvenska familjer som flyttar till Sverige. Svenskar i Världen går igenom förslagen som ligger på bordet.

Utifrån dagens lagstiftning krävs att minst en förälder är svensk medborgare för att barnet ska få bli det. Men trots att barnet blir svensk medborgare från födseln finns inga garantier för att det varar livet ut. Lagstiftningen behandlar nämligen barn olika beroende på om de är födda i Sverige eller utomlands. Ett barn som föds i Sverige behåller sitt medborgarskap livet ut utan vidare åtgärd, medan ett svenskt barn som föds utomlands kan behöva ansöka om att få behålla det.

Enligt nuvarande medborgarskapslag kan en svensk medborgare förlora sitt medborgarskap vid 22 års ålder om personen är född utomlands, aldrig bott i Sverige och inte vistats i landet under förhållanden som enligt lagen tyder på samhörighet med Sverige. Syftet är att förhindra att svenskt medborgarskap går i arv i generationer utan faktisk anknytning till Sverige.

För många av de berörda ungdomarna blir detta en kalldusch i samband med att de ansöker om ett nytt pass. Den som missar tidsfristen kan förlora sitt medborgarskap, och processen för att återfå det kan ta flera år. Det krävs då flytt till Sverige samt fem års bosättning med permanent uppehållstillstånd.

Man kan dock inte förlora sitt svenska medborgarskap om det skulle leda till att man blir statslös, eller om man bott i Danmark, Finland, Island eller Norge under sammanlagt minst sju år.

Positivt förslag om lagändring

I den statliga utredningen Skärpta krav för svenskt medborgarskap (SOU 2025:1) som presenterades under våren 2025 föreslås att

tidsfristen för att ansöka om att få behålla svenskt medborgarskap tas bort. En person skulle därmed kunna ansöka om att behålla sitt medborgarskap även efter 22-årsdagen. Förslaget motiveras av unionsrätten, där unionsmedborgarskapet har ett starkt skydd och inte får återkallas automatiskt utan en proportionalitetsbedömning.

Detta är ett steg i rätt riktning, anser Svenskar i Världen som länge förespråkat att ett svenskt medborgarskap som förvärvats vid födseln ska gälla livet ut, utan krav på aktiv ansökan om att behålla det.

Skärpta krav kan drabba utlandssvenska familjer

Utredningen innehåller också förslag som riskerar att påverka hemvändande familjer negativt. Att återvända hem till Sverige tillsammans med sin familj där inte alla familjemedlemmar har svenskt medborgarskap är redan i dag en omständlig och tidskrävande process för många. För att korta handläggningstiderna prioriterar Migrationsverket sedan februari 2024 ärenden där anknytningspersonen är svensk medborgare, förutsatt att relationen är etablerad och den sökande är viseringsfri. Trots detta är handläggningstiderna långa – något även migrationsminister Johan Forssell konstaterade när han intervjuades på Utlandssvenskarnas parlament i juni i år.

När uppehållstillståndet väl är beviljat, kan flyttlasset gå och integreringen i det svenska samhället påbörjas. För familjemedlemmar med svenskt medborgarskap går det förhållandevis snabbt att bli en fullvärdig del av det svenska samhället, men den som har ett annat medborgarskap än det

svenska har en längre startsträcka. Och om utredningens förslag går igenom kommer den att bli både längre och mer kravfylld.

I utredningen föreslås nämligen en skärpning av hemvisttiden – det vill säga hur länge personen varit folkbokförd i Sverige – från fyra till sju år och införandet av ett försörjningskrav för att kunna förvärva svenskt medborgarskap.

I egenskap av remissinstans har Svenskar i Världen adresserat förslagen i utredningen. I samband med detta genomförde vi en undersökning om hur de föreslagna kraven skulle påverka utlandssvenska familjer. Resultatet visade att närmare sju av tio deltagare i undersökningen anser att det är viktigt att deras medföljande partner får svenskt medborgarskap. Skälen som lyftes var bland annat inkludering i samhället, möjligheten att rösta i riksdagsval och fri rörlighet.

Hårdare krav riskerar att inte bara försvåra integrationen och hindra medföljande från att fullt ut bidra till samhället – inte minst då allt fler jobb ställer krav på svenskt medborgarskap – utan också att fler utlandssvenskar väljer bort Sverige till förmån för länder med mer generösa villkor för medföljande familjemedlemmar.

Svenskar i Världen menar att utlandssvenska familjer ska kunna återvända hem och integreras i det svenska samhället utan att mötas av onödiga hinder. Utlandssvenskar tillför värdefull internationell erfarenhet och kompetens som gynnar hela samhället.

Svenskar i Världen har bedrivit påverkansarbete sedan 1938, med målet att göra det enklare för svenskar att studera, arbeta eller av andra skäl bo utomlands men också att flytta hem igen. Det gör vi genom att i dialog med beslutsfattare lyfta utlandssvenskarnas behov och perspektiv i frågor som berör deras liv och vardag. Du kan läsa mer om Svenskar i Världen på www.sviv.se.

Till alla lärare som undervisar inom kompletterande svenska!

Genom vårt arbete med svenska språket och svenskundervisning runt om i världen möter vi många lärare, särskilt i kompletterande svenska. De har under åren berättat för oss om hur svårt det kan vara, och hur mycket tid det tar, att hitta material som fungerar för just deras elever, som inte bor i Sverige och ständigt har språket omkring sig, men som samtidigt inte är nybörjare. För denna grupp lärare och inte minst för deras elever ville vi göra något.

Sverigekontakt har därför under en tid arbetat med att ta fram ett häfte för den kompletterande undervisningen. Det börjar ta form nu och vi hoppas kunna skicka ut det under hösten. Det första häftet – vi har för avsikt att publicera en serie – är avsett för barn mellan 6 och 9 år och det bygger på kursplanen i svenska för kompletterande undervisning för svenska elever i utlandet. Materialet har varit ute på remiss hos ett flertal lärare och vi har fått in många viktiga synpunkter som sedan har fått lägga grunden för arbetet.

Den bärande tanken i materialet är att läraren måste leda lektionerna och på så

sätt ska alla barn kunna hänga med oavsett om de kan läsa eller inte. Innehållet är naturligtvis nivågrupperat och utformat så att det ska passa för alla. Det finns också en hemläxa till varje tillfälle och den måste följas upp i klassrummet. I materialet finns ett inslag som kallas Sverigeprat som innebär att barnet varje vecka ska prata svenska med sin förälder för att sedan berätta om detta prat i skolan. På så sätt hoppas vi kunna involvera föräldrarna i arbetet med att utveckla barnens svensk-kunskaper.

Häftet avslutas med några råd till läraren, men också information till föräldrar om vad den kompletterande undervisningen innebär – vilka krav den ställer på deras engagemang och naturligtvis hur viktigt det är för barnen att lära sig svenska.

Har ni några frågor eller vet att gamla adresser försvunnit och nya har tillkommit, kontakta då: eva.hedencrona@sverigekontakt.se

Två Sverigefrämjare

Less is more! En imponerande karriär

Sverigefrämjare Marinette Sedin, lärare för vuxna elever i svenska på Scandinavian Community Centre i Vancouver, ny ordförande i SMUL-akademien

Marinette är född och uppvuxen i Örnsköldsvik i Ångermanland och bor sedan 25 tillbaka i Vancouver, Kanada. I den lilla orten i Västernorrlands län fanns det gott om snö på vintern och skolbarnen åkte skridskor på raster och lediga stunder. När Marinettes pojkvän, som kanske åkte skridskor oftare och bättre än de flesta, frågade sin flickvän om hon ville följa med honom till Vancouver och bo där ett tag – då fanns det ingen tvekan hos Marinette. Det äventyret ville hon inte missa. Hon tittade på kartan, hittade staden med nästan tre miljoner invånare och så gick flyttlasset från orten med en folkmängd på 55 000.

Utbildning

Väl i Vancouver, Kanada, då var prio ett, språket, engelska, måste man behärska och

Marinette började en kurs i turism för att få upp vokabulären och flytet. Det lyckades bra och nästa steg var att – efter sex månader – börja med en Bachelor's degree i psykologi från the University of British Columbia. Och det blev ytterligare utbildningar; en Master of Education in Adult Learning and Global Change – ett samarbetsprojekt mellan universitet i Kanada, Sverige, Sydafrika och Australien. Marinettes mastersuppsats fokuserar på invandrarkvinnor i Vancouver och deras mödosamma arbete med att försöka "hinna med" att lära sig engelska. Hon arbetar på Canucks Family Education Center med undervisning i engelska för dessa kvinnor och det var där uppsatsen skrevs. För att ytterligare fördjupa sina kunskaper inom andraspråksinlärning gick Marinette några kurser i svenska som andraspråk vid Dalarnas universitet. Det innebar en viss utmaning, eftersom det är en stor tidsskillnad mellan Kanada och Sverige.

– Jag fick gå upp mitt i natten för att gå på föreläsning, och när min morgon kom var det dags att ta hand om barnen som då var ganska små, berättar Marinette.

Undervisa om sitt Sverige

All denna kunskap förvaltas väl. Marinette undervisar tre kvällskurser i svenska vid Scandinavian Center och där går bland annat personer som har en svensk partner, en svensk släkting, och andra som helt enkelt är intresserade av att lära sig ett nytt språk.

– Det är roligt att undervisa i dessa grupper för jag kan prata om "mitt" Sverige, spela 80-talsmusik som jag gillar, gamla melodifestivallåtar och på så sätt lotsa in dem i det svenska samhället. Vi har naturligtvis en kursbok också, så allt hand-

lar inte om mig!

Marinette har även arbetat med kompletterande svenskundervisning och grupperna träffades varannan söndag, men sista dagen på jobbet blev i slutet av juni denna sommar. Andra uppdrag väntar. Skolan har en egen lokal och som andra föreningar bedrivs både teoretisk och praktisk undervisning; det bakas bullar, semlor och man ordnar luciatåg.

Lektioner över tidszoner

Utöver detta är Marinette programansvarig inom SWEA och alldeles ny ordförande i SMUL-akademien. Det är en stor uppgift – med drygt 200 elever världen över, 60 lektionstider per vecka i olika tidszoner och dessutom måste de lagar och regler som finns i respektive land efterlevas. All undervisning sker online med syftet att erbjuda undervisning till dem som inte har andra möjligheter att lära sig svenska. Arbetet är oavlönat, vilket många gånger är fallet när det handlar om svenska språket och kulturen utomlands.

Familjen har tre barn och tankarna att flytta tillbaka till Sverige har alltid funnits, men alltid skjutits fram. Nu är de kanadensiska medborgare och flytten hem är planerad till när det yngsta barnet har gått ut gymnasiet. Det är bara att vänta och se vad som händer. Marinette betonar att hon verkligen älskar Kanada. Landet påminner om Sverige, dels med sin natur, dels med inställningen att man ska hjälpa varandra. Men Sverige är speciellt!

– Vi åker till Örnsköldsvik två månader per år och i och med dessa två månader kan jag bo i Kanada, säger Marinette. "Hemma" är det lugnt och tyst, man kan åka upp i bergen utan att se en enda människa. I Vancouver är man hänvisad till parker och det är en helt annan sak.

När Marinette inledde sin berättelse underströk hon att hon är relativt ovan vid att tala om sig själv. Ganska snart blev det uppenbart att hennes omfattande och imponerande biografi är en spännande historia om hur mycket viktigt och roligt en person kan åstadkomma. Och boken är långt ifrån färdigskriven.

Text: Eva Hedencrona

2,5 centimeter till brorsan

Sverigefrämjare Ulrika Johansson, vice ordförande i Svenska skolan, Toronto och mångårig Sverigefrämjare

Varför hamnade Ulrika i Toronto? Flyttandet inleddes när hon var sexton år och började gymnasiet i Halmstad, eftersom skolformen saknades i hennes hemby. Efter Halmstad ville Ulrika till en något större stad och då blev det Göteborg, och med en vårdutbildning i bagaget började hon arbeta på ett äldreboende. Detta var under 80-talet då många svenska tjejer sökte sig till USA för att arbeta som au-pairer. Det ville även Ulrika pröva på, och hon frågade sin bror, som bodde i New York, om tips och råd. Men han avrådde henne från att flytta till USA eftersom det inte var lagligt att som svensk arbeta där. En kollega på jobbet tipsade om Toronto och Ulrika tittade på kartan och gjorde ett snabbt överslag. Det var bara 2,5 centimeter mellan henne och brodern i New York. På "riktigt" var det lite längre, men det fungerade fint. I Toronto fanns det på den tiden ca 1600 svenska tjejer som arbetade som au-pairer, och som Ulrika säger, svenska var knappast ett hemligt språk på tunnelbanan. Det fullkomligt kryllade av svenska tjejer överallt. Dessutom var det fullt lagligt att arbeta som barnflicka, och på sikt kunde man få permanent arbetstillstånd i staden. Detta ändrades på 90-talet men då hade många unga flickor redan ansökt om att få stanna kvar. Ulrika var en av dem.

Svenska föreningar

Ulrikas har nu bott i Toronto i nästan 40 år och är i dag en central figur inom Sverigefrämjandet. Hon ingår i ett nätverk som består av Svenska skolan, Svenska handelskammaren, Svenska kyrkan, Business Sweden, Sveriges konsulat samt SWEA. På så sätt samkör man aktiviteter så att det inte uppstår några krockar och man får en jämn spridning av evenemang. Det är kort sagt också Ulrika man kan ringa när man flyttar från Sverige och känner sig lite vilsen. Hon har koll på läget – hon har varit runt och sjungit med luciätåg, arbetat med julmarknader och är och har varit aktiv inom Svenska skolan. Dessutom uppmuntrar hon och får med sig andra svenskar in i bland annat skolverksamheten

Julmarknad

Det Ulrika lägger ner mycket tid på är Sweas

stora julmarknad. Det tar tid, hon behöver ägna både kvällar och helger för att den ska bli riktigt lyckad, och hon börjar redan med förberedelserna under sommaren. Värt att notera är att Ulrika också arbetar heltid vid Toronto District School Board som special needs assistant.

Julmarknaden i Toronto med flera tusen besökare på två dagar är en av de största marknaderna utomlands. Ulrika har särskilt ansvar för Svenska skolans pysselloft, med hela tio stationer och med 1600–2000 pysselaktiviteter sålda varje år. Barnen får skapa tomtar, jobba med kottar som Ulrika själv varit ute i skogen och plockat, det finns en fiskdamm och andra roligheter.

– Det är just den kreativa biten, att designa pysselaktiviteter, som jag uppskattar, berättar Ulrika.

Men det räcker inte med att vara kreatör för att arbeta med julmarknaden, det krävs också en hel del administrativa färdigheter. Till pysselloftet behövs det cirka 60 volontärer, minst två personer till varje station, indelade i olika skift under hela helgen. Barnen måste få hjälp med att skapa smällkarameller och annat, och volontärerna behöver utbildning i hur de ska instruera barnen. Volontärerna är i första hand föräldrar i Svenska skolföreningen i Toronto, men det kommer också ungdomar från den kanadensiska skolan eftersom elever där behövs göra ett antal timmar samhällstjänst. Många återkommer år efter år eftersom de tycker att det är så roligt – och detta trots att de inte har någon svenskanknytning.

En stor succé på marknaden är pepparkaksdeg. Det säljer man och kanadensarna älskar det – äntligen något som smakar! Förra året gick det 100 kilo deg. Den vinst

man gör på marknaden går tillbaka till barnen, och på så sätt kan Svenska skolan anordna skidresor och campinghelger.

Man kan konstatera att Ulrika gör en del varje dag, hon arbetar heltid, är vice ordförande i styrelsen för Svenska skolan, är en del i ett viktigt svenskt nätverk, samtidigt som hon svarar på frågor från nyanlända svenskar. Och inte att förglömma, planerar, administrerar och är med och genomför den stora julmarknaden i Toronto.

Text: Eva Hedencrona

Språkimmersion i San Francisco

Skandinavisk språkimmersion i USA, fungerar det? Jo, på the Scandinavian School and Cultural Center (SSCC) i San Francisco har man i 20 års tid bevisat att skandinavisk språkimmersion inte bara fungerar, utan att det finns en stor efterfrågan på undervisning baserad på skandinavisk värdegrund och språkimmersion.

Sedan starten 2002 har skolan vuxit från en liten lekgrupp till en heltidsförskola med språklig immersion i svenska, norska och danska. På eftermiddagar, kvällar och helger bedrivs andraspråksundervisning för skolbarn i skolans lokaler i San Francisco och dessutom är SSCC det största språkinstitutet för skandinaviska språk i USA, med sina ca 400 vuxnelever som under året tar online-kurser.

Immersion innebär att en individ är helt omgiven av målspråket. På förskolan betyder detta att alla pedagoger konsekvent talar sitt eget skandinaviska språk med barnen. De arbetar med språklådor, sånger, ramsor, teckenspråk och andra visuella stöd för att hjälpa barnen att förstå och utveckla språket.

– Kvantitet går före kvalitet, berättar Mimmi Skoglund som är chefspedagog och en av grundarna av skolan, och kvantiteten kommer genom att språkbada i allt från samtal i strukturerade situationer, som morgonsamling och måltider, till ostrukturerade situationer som lek och utflykter.

De flesta barn har skandinavisk anknytning men många har begränsad, eller ingen, förståelse för skandinaviska språk. Barnen hamnar således i en miljö där de

genom gruppinteraktion, lek och kommunikation tillgodogör sig språken. Förståelsen utvecklas snabbare än språkproduktionen och initialt svarar många barn på engelska.

– Det krävs mycket tålamod hos pedagogerna, menar Mimmi. Ett språk lär man sig inte på några månader eller ett år. Det går upp och ner. Ibland står det still och ibland vill barnet inte alls prata ett visst språk. Då gäller det att inte ge vika och byta till engelska.

Många föräldrar hoppas på att tidig språkimmersion och det arbete som sker på skoltid är tillräckligt för att “göra jobbet”. Sanningen är dock att flerspråkighet kräver stort engagemang och när minoritetsspråket senare försvinner ur barnets vardag krävs ännu mer av föräldrar, släkt och vänner för att hålla språket vid liv.

När barnen flyttar över till det amerikanska skolsystemet vid 5 års ålder sker ett markant skifte i språkdominans. Språket skiftar inte bara i barnets omedelbara omgivning, utan engelskan dominerar därefter överallt – i sociala medier, ungdomskultur och utbildning. På SSCC betonas vikten av föräldraengagemang och varje ny årskull får delta i ett seminarium om flerspråkighet, där de ges information om

hur olika barnens språkutveckling kan se ut, samt verktyg för sin egen delaktighet.

– Det svåraste för föräldrarna är att vara konsekventa med sitt språk, menar Mimmi. De behöver ha förtroende och lita på att barnen så småningom lär sig förstå och prata.

En av skolans grundpelare är “livslångt lärande” för att betona att språkundervisning är en pågående process. De barn som var med vid skolans start är idag vuxna och en del kommer in och arbetar extra som lärarassistenter. Eftersom de varit knutna till skolan genom hela sin skolgång är de utmärkta exempel på hur pedagogik och kultur kan samverka för att stödja minoritetsspråkutveckling över lång tid. Deras närvaro är viktig och inspirerande för andra föräldrar.

SSCC:s arbete och för skandinaviskt språk och kultur har uppmärksammats vid många tillfällen. När kronprinsessan Victoria och prins Daniel besökte San Francisco 2023, var ett officiellt besök på skolan en del av programmet. Händelsen upplevdes av personal och familjer som en tydlig legitimering av det arbete som bedrivs – ett långsiktigt, identitetsstärkande och språkutvecklande projekt.

Text: Anna-Karin Brazee

Hur organiserar man en konferens?

Text: Pernilla Thakur-Lindqvist

Organiseringen av en konferens påverkas i hög grad av de mål man vill uppnå, de resurser man har tillgång till samt den budget som står till förfogande. Nedan presenteras en plan, framtagen med stöd av ChatGPT, som beskriver de olika faser som vanligtvis ingår i planeringsarbetet. Planen kan med fördel anpassas efter ambition, tidsram, budget och regionala förutsättningar.

Den kompletterande undervisningen i Asien, Oceanien och Dubai har idag utvecklat ett välfungerande nätverk, vilket i stor utsträckning har möjliggjorts genom återkommande konferenser. Ett exempel är

Svenska Skolan i Singapores nybörjarklasser som utgjorde modell för Svenska Skolan i Sydneys pilotprojekt, där undervisning erbjuds elever med svenska som fadersmål – ett begrepp introducerat av Svenska Skolan i Kuala Lumpur. Vidare startades Svenska Skolan i Adelaide år 2025 med stöd från Svenska Skolan i Sydney. Svenska skolor i Adelaide, Brisbane och Gold Coast kunde dessutom realisera sina deltaganden tack vare ekonomiskt bidrag till flygresor, möjliggjort genom samarbete mellan Swedish Australian Chamber of Commerce och Svenska Skolan i Sydney.

Konferenserna utgör således inte endast en plattform för kunskapsutbyte, utan bidrar även till att stärka samarbetet

mellan skolor och skapa långsiktiga nätverk. Därtill öppnas möjligheter till kontakt med sponsorer och intresseorganisationer, såsom Handelskammaren, SWEA och andra svenska föreningar, vilka samtliga har ett starkt engagemang för att värna och vidareföra den svenska identiteten i utlandet.

Att organisera en konferens är därför en investering i både institutionell utveckling och interkulturellt samarbete. Utöver de professionella vinsterna är det även ett tillfälle att möta och knyta kontakter med engagerade och inspirerande individer. Den kompletterande undervisningen i utlandet präglas av en särskild värme och ett starkt engagemang som gör dessa möten både meningsfulla och berikande.

Planering och genomförande av konferens

Fas 1 – ca 2 år innan konferensen

Fokusområden:

Budskap: Definiera vilket huvudbudskap och syfte du vill förmedla till deltagarna.

Deltagare (målgrupp): Kartlägg alla skolor i regionen. Uppgifterna från Skolverket är en utgångspunkt, men kontrollera alltid att de stämmer.

Team: Etablera kontakt med representanter för de olika skolorna och bygg ditt planeringsteam.

Budget:

Kontakta SUF för att fastställa grundbudget. Sök stöd hos lokala intresseorganisationer (t.ex. SWEA, Handelskammaren, ambassaden, svenska företag).

Avsätt en post för oförutsedda utgifter.

Fas 2 – ca 1,5 år innan konferensen

Fokusområden:

Save the date: Informera alla skolor i regionen om att konferensen kommer att äga rum.

Hotell: Kontakta 10–15 hotell och begär offerter.

Talare: Historiskt har Skolverket utsett talare, men ansvaret är nu delegerat till SUF.

Diskutera förslag på talare inom ditt team och i samråd med SUF.

Nyhetsbrev:

Skicka en formell inbjudan till konferensen. Engagera skolor och styrelser; många börjar nu planera budget för resor och biljetter. Programmet behöver inte vara färdigt – fråga deltagarna om deras önskemål.

Fas 3 – ca 1 år innan konferensen

Fokusområden:

Talare: Huvudtalaren ska nu vara fastställd. Börja utforma programmet med parallella diskussioner och sessionsidéer.

Anmälan: Öppna för anmälningar. Ta en mindre icke återbetalningsbar principiell anmälningsavgift för deltagande med rabatt för tidiga anmälningar.

Nyhetsbrev: Presentera ett första program i grova drag.

Budget: Undersök möjligheter till lokala produktspansorer.

Fas 4 – ca 6 månader innan konferensen

Fokusområden:

Nyhetsbrev: Skicka ut det slutliga nyhetsbrevet med färdigt program och tydligt sista anmälningsdatum.

Fas 5 – ca 3 månader innan konferensen

Fokusområden:

Nyhetsbrev: Skicka en påminnelse om sista anmälningsdag.

Runsheet: Skapa ett detaljerat körschema för konferensen. Var beredd på att justera i sista minuten.

Genomförande

Praktiskt arbete på plats – var flexibel, lös problem snabbt och håll energin uppe. ("Spring, spring...") En konferens liknar ett skolarrangemang. Lita på dig själv - du kan det här.

Uppföljning

Efter konferensen:

Nyhetsbrev:

Tacka alla deltagare och sponsorer. Dela foton, höjdpunkter och lärdomar från konferensen.

Summering: Dokumentera erfarenheter som kan vara värdefulla för framtida arrangörer.

Tidslinje för konferensplanering

Tidpunkt	Fokusområde	Aktiviteter/Checklista
Fas 1: 2 år innan	Budskap	Definiera huvudbudskap och syfte.
	Deltagare	Kartlägg alla skolor i regionen (komplettera Skolverkets listor).
	Team	Etablera kontakt med skolrepresentanter och bilda planeringsteam.
	Budget	Få besked från SUF om budget. Kontakta SWEA, Handelskammaren, ambassaden, svenska företag för stöd. Lägg in post för oförutsedda utgifter.
Fas 2: 1,5 år innan	Save the date	Informera skolor i regionen att konferensen kommer hållas.
	Hotell	Begär offerter från 10–15 hotell.
	Talare	Diskutera förslag inom teamet och med SUF (huvudtalare + övriga).
	Nyhetsbrev	Skicka formell inbjudan. Fråga deltagarna om önskemål kring innehåll. Informera om att skolor bör börja planera resor/insamlingsarbete.
Fas 3: 1 år innan	Talare	Huvudtalare fastställs. Utforma programidéer och diskussionsteman.
	Anmälan	Öppna för anmälningar.
	Nyhetsbrev	Skicka ut ett preliminärt program i grova drag.
	Budget	Kontakta möjliga lokala produktspansorer.
Fas 4: 6 månader innan	Nyhetsbrev	Skicka slutgiltigt nyhetsbrev med färdigt program och tydligt sista anmälingsdatum.
Fas 5: 3 månader innan	Nyhetsbrev	Skicka påminnelse om sista anmälingsdag.
	Runsheets	Gör ett detaljerat körschema. Förbered dig på ändringar i sista minuten.
Genomförande	Konferensdagen	Praktiskt arbete, koordinera programmet, lös problem snabbt.
Uppföljning	Nyhetsbrev	Tacka deltagare och sponsorer, dela foton och höjdpunkter.
	Summering	Dokumentera erfarenheter och lärdomar för framtida arrangörer.

Svenska skolan i Toronto

1982 grundades Svenska skolan av SWEA, och det i form av undervisning i hemspråk som fram till pandemin 2020 fick stöd av den kanadensiska staten. Den lokala skolan och den svenska skolföreningen ordnade svenskundervisning i en helt vanlig skola på lördagar. Detta benämndes The International Program men problemet var att läraren, som var tvungen att vara behörig, inte hade möjlighet att ha sitt material på skolan och till slut lades verksamheten ner.

Parallellt började man 2007 med kompletterande svenska, små grupper som samlades på flera ställen i Toronto.

Bland annat hade man en grupp med 13-åringar och äldre som träffades på IKEA i ett försök att behålla de äldre barnen.

– Vi träffades då var fjärde vecka så att ungdomarna kunde behålla sina fritidsaktiviteter, och föräldrarna slapp köra flera mil i veckan för att komma till svenskundervisningen, berättar Ulrika Johansson, då lärare och idag vice ordförande i styrelsen för Svenska skolan.

I och med pandemin 2020 blev det ett stort tapp på elever och en nedgång till 18 registrerade barn. Nu är siffran nästan dubbelt så hög med 35 inskrivna elever.

Skolåret inleds i september och avslutas i juni, och vid höststarten informerar huvudlärare Marie Jonsson MacKenzie om vad som kommer att hända under läsåret och trycker samtidigt på att man som förälder måste vara delaktig i barnens språkutveckling. Det räcker inte med att komma till Svenska skolan en gång i veckan, utan språket måste hållas levande inom familjen.

Svenska skolan har lektion varannan lördag mellan 09.30 och 12.00 och man håller till i Finska kyrkans lokaler, vilka är perfekta för ändamålet, betonar Marie. Kyrkan ligger nära tunnelbanan, nära en highway och intill en fin park dit eleverna kan gå på sin rast. Man har valt lördag som skoldag eftersom den dagen minst konkurrerar med andra skolaktiviteter. Skolan marknadsförs inom det

svenska nätverket, på sociala medier, genom SWEA och Svenska kyrkan. Det fungerar fint.

Marie Jonsson MacKenzie är utbildad idrottslärare från Sverige, och hon berättar att det finns två huvudgrupper på skolan, en med barn på kindergartennivå och en med något äldre elever som i sin tur är indelade i tre avdelningar: igelkottarna, rävarna och älgarna. De yngre barnen har två lärare och Marie och två andra pedagoger undervisar de lite äldre. Dessutom får skolan hjälp av volontärer, äldre elever som går i kanadensisk skola och som måste göra samhällstjänst.

Marie har skapat en struktur för all undervisning för att skapa stabilitet och omväxling. Lördagen inleds med att samtliga barn samlas och sätter sig i en ring. Pedagogerna frågar om veckan och berättar om det har varit någon svensk högtid. Alla sjunger den svenska nationalsången och det gör man delvis för att den kanadensiska sången sjungs inom det lokala skolväsendet. Eleverna lär sig därtill två nya sånger per månad.

– Alla kan inte läsa, men alla kan vara med och sjunga, så detta inslag fungerar för samtliga barn, berättar Marie. Därefter får alla jobba med rim och ramsor.

Sedan är det lektion i olika små grupper, allt planerat av Marie. Det finns alltid en röd tråd eller ett tema. Förra året var det till exempel Pippi fyller 80 år. De små barnen som inte kan skriva får klippa och klistra och de större får arbeta med andra uppgifter som att skapa ett kollage, men naturligtvis också fokus

på de fyra färdigheterna. Efter lektionen blir det rast och alla ska ut i parken oavsett väder. Där äter man sitt medtagna hälsosamma mellanmål och så är det lek. Även denna är organiserad och innehåller språkträning. Dagens avslutande del består av en pysselstund där barnen får väva och skapa dekorationer av olika slag.

Årshjul och traditioner

Läromedel skapar Marie själv och menar att det finns mycket gratismaterial att hitta på olika hemsidor. Det finns också ett årshjul med aktiviteter med julgransplundring, semlor, Valborg, midsommar och Lucia. I samband med dessa "högtider" grillar man korb, äter kanelbullar och har roligt tillsammans. Skolan har också friluftsdag och då får barnen åka skridskor och sedan blir det bulle och varm choklad.

Barnen trivs jättebra hos oss, säger Marie och vi får många uppskattande ord från föräldrarna.

Det är mycket aktivitet på Svenska skolan i Toronto och det är tack vare alla hjälpande händer. En del arbetar ideellt och alla har mycket i sina liv. Huvudlärare Marie Jonsson MacKenzie har flera arbeten. Förutom sitt uppdrag på skolan är hon sportchef på en konstakningsklubb, på kvällarna är hon tränare i konstakning och just denna sommar arbetar hon på ett sommarläger.

Text: Eva Hedencrona

Blivande svensklärare från Finland

På Sverigekontakt har vi en lång tradition av att välkomna besökare med intresse för svenskan till vårt kontor i Göteborg. Traditionen bjuder att man får fika och därefter får besökaren gå en trappa upp och välja böcker från våra hyllor.

Under åren har vi köpt in litteratur från förlagen, så att det ska finnas att välja på. Det finns böcker i klassuppsättning för den som har en studiecirkel i Nordic noir, det finns praktband för kaffeborden runt om i världen och det finns litteratur för de yngsta om besökaren kommer från t.ex. kompletterande svenskundervisningen där det finns knattar.

Största delen av denna litterära skatt står i biblioteket på andra våningen på Dicksonsgatan. Men det räcker inte riktigt till, så en del böcker finns i stället i vårt badrum. Duschkabinen används sällan, nämligen, och man ska ta vara på resurserna.

Till kontoret kom i början av juni en grupp med 20-talet lärarstuderande från Finland. De studerar svenska och läste en sommarkurs på Göteborgs universitet. Under en eftermiddag fick de ta del av Sverigekontakts historia och uppgift att stödja svenskan, inte minst i Finland. Och så fick de bullar och böcker.

Glöm inte att planera in ett besök på Sverigekontakt om också du eller en svensklärare är i Göteborg.

Text: Sofia Tingsell

Att tolka historien

Ända sedan barnsben har man hört talas om hur subjektiv historien egentligen är. "Historien skrivs av vinnaren", brukade våra lärare säga och påpekade att det inte är så konstigt att historiska händelser tolkas olika i olika länder. Vid sidan av propaganda vill den vinnande sidan alltid framställa sin seger som världens märkligaste: visst är det mer imponerande när motståndarna med usel armé lyckas att stå emot eller slå vältränade trupper?

Och tvärtom, den förlorande sidan som från första början kanske är starkare och bättre utrustad vill inte ofta erkänna att nederlaget inträffade på grund av oprofessionella order eller dåliga beslut. Man tenderar helt enkelt att leta efter mer "ståndsmässiga" förklaringar och argument: förrädare, stupandet av den bästa generalen – eller ja, varför inte

vädargudarnas ovilja att hjälpa den ärofulla kungen?

Man har länge pratat om källkritik, om nödvändigheten att kolla upp olika källor – helst på olika språk. Men ju äldre krönikorna är, desto svårare blir det förstås att veta/hitta sanningen, av den enklaste anledningen att det knappt finns tillräckligt många vittnesmål bevarade.

Jag minns hur jag för många år sedan höll på att skriva en reseguide på ryska om svenska borgar, slott och fästningar. Jag hade bestämt mig för att endast använda svenska källor: i min världsbild var det ganska naturligt att göra det när det gällde just svenska befästningar. Det gick bra så länge jag beskrev sådana platser som till exempel Gripsholm, Landskrona och Skokloster som är tämligen okända för rysk publik, som inte är så insatt i just Sveriges historia.

Sen kom kapitel om Sveaborg. Jag minns hur stolt och lycklig jag var över att personligen ha besökt borgen och skaffat några böcker på svenska – nu skulle man få noggrann och detaljerad information om Sveaborgs alla dagar!

Dessvärre ligger Sveaborg i Finland, som delar sin historia med både Sverige och Ryssland. Det visade sig att min redaktör var utbildad historiker med inriktning på modern historia och dessutom särskilt intresse för relationerna med nordiska länderna. Som resultat blev det långa diskussioner om vad som var "rätt" och vad som var "fel" i min berättelse. Till slut kom vi överens om att jag skulle utelämna vissa mångtydiga delar som svenskarna, finnarna och ryssarna inte uppfattade på samma sätt. Detta var första gången jag själv fick uppleva att historien kan tolkas på olika sätt.

Nästa gång jag kom i närtkontakt med olika historieskildringar var när jag valdes som ett slags reseguide för en grupp ryska turister som skulle resa till Stockholm. Det var upp till mig att välja besöksmål, och ett av flera måsten blev numera stängda Medeltidsmuseet. Där fanns bland annat Birger Jarls rekonstruerade ansikte. För många ryssar skulle namnet inte säga någonting först, men Birger Jarl brukar förknippas med en händelse som i princip alla ryssar känner till, nämligen slaget vid floden Neva som ägde

rum den 15:e juli 1240.

I Ryssland brukar det här slaget beskrivas som minst lika viktigt som slaget vid Poltava. Ryssarna under ledningen av Alexander Nevskij lyckades att skydda Novgorod och närliggande området, vilket resulterade i att svenskarna inte kunde etablera sig i Neva-regionen och på Karelska näset.

Problemet med det här slaget är att det endast nämns i gamla ryska krönikor. Historikerna är oeniga om eventuella skäl till detta. Ägde det rum över huvud taget, eller har man bara hittat på den (alternativt överdrivit lite och gjort en höna av en fjäder) för att måla den ryske fursten som en äkta hjälte? Detta är vad svenska Wikipedia påstår: "Myterna om Alexander Nevskij är många och den ryska och sovjetiska staten har i flera århundraden försökt göra slaget större än vad det troligen var i verkligheten".

Kanske var det helt enkelt bara en av mindre sammanstötningar som var så typiska för den tiden och därmed inte ens värd att ta upp i svenska krönikor? Eller var det ett bra exempel på att det är vinnaren som skriver historien?

Hur som helst så har man länge trott att det var Birger Jarl som var Alexanders motståndare. Mer än så, Alexander råkade träffa Birger ovanför ögat med sitt spjut, vilket märkligt nog endast nämns i förbifarten. Dagens forskare anser dock att Birger inte innefattade den titeln under den tiden då slaget ägde rum, utan i stället var det Ulf Fase som hade titeln jarl vid den tidpunkten. Svenska forskare är dock mer benägna att utpeka biskop Thomas från Åbo som ledare av de svenska soldaterna, och enligt en av teorierna var hans nederlag i slaget huvudanledningen till att han fem år senare avgick som biskop och blev broder i dominikankonventet i Visby.

När Birger Jarls kranium undersöktes konstaterade man att jarlen hade ett tydligt ärr i ögonbrynet som såg ut att vara en skada gjord av något vapen. Med andra ord, precis vad den gamla ryska krönikan beskriver. Det finns dock motargument: Birger deltog i rätt många slag, och en sådan skada kunde han lika gärna ha fått i sitt hemland.

1. Enligt dagens version fick Alexander sitt smeknamn "Nevskij" tack vare segern i slaget vid Neva. "Nevskij" betyder "av Neva". Han anses vara Rysslands nationalhjärte och helgon.

Konferens för svensklektorer

Drygt hundra år senare nämns Republiken av Novgorod igen, denna gång mer detaljerat just i svenska krönikor. Efter den lyckade belägringen av Nöteborg 1348 tvångsdöptes traktens invånare och fick sina skägg rakade. Dock lämnade Magnus en relativt liten garnisonsstyrka, som senare besegrades av ryssarna så att invånarna kunde låta sina skägg växa igen.

1350 upprepade historien sig: Magnus Eriksson tog Nöteborg igen och lät lokalbefolkningen döpa sig på nytt men ryssarna återerövrade fästningen och den svenska kungen var tvungen att fly tillbaka till Sverige.

Ryssland har en annorlunda vision: efter att Magnus tvångsdöpte Nöteborgs befolkning drabbades Sverige av många olyckor, bland annat digerdöden. Allt berodde på hans felaktiga handlingar, vilket han själv insåg i slutet av livet. En dag råkade han i en hemsk storm och blev räddad av ortodoxa munkar som tog honom till sitt konvent, där han övergick till den ortodoxa tron och lämnade ett testamente, i vilket han uppmanade sina ättlingar att inte anfalla ryssarna igen. Vid Valaams kloster finns det fortfarande en grav där enligt sägen ligger Magnus Eriksson begravd. På gravstenen står det bland annat, ”svenske kungen Magnus”.

Många är de legender, sägner och motsägelsefulla krönikor... Varje gång man börjar prata om källkritik tänker jag på dessa tre historier och hur händelseförloppet eventuellt förvrängts, dolts eller förskönats. Sanningen ligger nog någonstans mitt emellan.

Text: Julia Antonova

I slutet av sommaren bjuder Svenska institutet in sina utlandslektorer i svenska till en konferens i Sverige, så också i år, då alla sammanstrålade på Skepparholmen utanför Stockholm. Intressanta och aktuella föredrag som ska vara till nytta för lektoreorna under det kommande årets undervisning runt om i världen står på programmet. Men vad gör Sverigekontakt där?

Svenska institutet, en myndighet med ansvar för att skapa förtroende för Sverige i världen och bygga relationer till andra länder, är på sätt och vis en systerorganisation till Sverigekontakt. Arbetet med att sända ut lektorer i svenska till universitet runt om i världen initierades av Sverigekontakt, men togs efter andra världskriget över av det då nyinrättade institutet. Nationen hade insett värdet av att underlätta för andra att lära sig svenska – språk och kultur bygger broar som är mycket trevligare än broar av diverse andra byggelement.

Efter 1945 ägnade sig således vår förening åt stöd till all annan undervisning i svenska i världen än den på universitet, och så förhåller det sig än idag. Mellan Svenska institutet och Sverigekontakt råder ett gott samarbetsklimat. Tillsammans organiserar vi årligen en konferens för svensklärare i Baltikum och sedan många år sitter också en representant för Sverigekontakt med i det råd som rekryterar SI:s svensklektorer.

Svenska institutet har i sin tur en ledamot i Sverigekontakts styrelse – sedan våren 2025 Viktor Hennius.

Sverigekontakts närvaro på den här typen av konferenser motiveras kanske främst av att det är viktigt att lära känna de lektorer vi är med och rekryterar och intervjuar. Men det är också viktigt att träffa lektoreorna, eftersom det inte finns vattentäta skott i världens svenskundervisning. Många lektorer har också en kvällskurs för Sverigeintresserade, potentiella kärleksmigranter eller på svenska företag. Andra känner dem som i samma stad undervisar på den kompletterande svenskundervisningen, och ytterligare andra har sina barn på en skandinavisk skola. Vi träffar alltså vårt eget nätverk.

Årets konferens bjöd på det som kanske efterfrågas mest bland lärare just nu, nämligen ett föredrag om AI i undervisningen. Flera föredrag anknöt till temat: Satish Strömberg från Umeå Universitet visade hur AI kan fungera som en personlig assistent, snarare än en auktoritet. Ramune Dambrauskaite Muraliene från Vilnius universitet presenterade ett Nordplusprojekt tillsammans med den ideella föreningen Språkkraft som står bakom appar som gör att inlärare kan använda vanliga medier för sin språkräning. Lena Berglind från Paderborns universitet berättade också om AI-kompetens för både lärare och studenter och Yunlu Shen talade om hur Shanghais universitet för främmande språk använder AI.

Därutöver fick vi också ta del av Sara Lövestams tankar om de starka verben som verbens egen adel. Maria Antas från Kulturrådet talade om hur man arbetat för att stimulera fler att ägna sig åt översättningens svåra konst och kring samma tema kretsade ett författarsamtal mellan Lena Andersson och översättaren Martin Lexell. Vikten av att variera undervisningen och integrera mer än vokabulär och grammatik talade Anne-Marie Andreasson-Hogg, Chicago, och Christina Thunstedt, München, om. Svenska kan läras via musik och på exkursioner.

Text: Sofia Tingsell

RYSK-SVENSKA RELATIONER

efter det stora nordiska kriget

Del 4

Här fortsätter Galina Sjubaldina i översättning av Bengt Eriksson sin redogörelse för relationerna mellan Sverige och Ryssland utifrån tidens källor.

von Horns "mildhet"

Den oomstridda ledarfiguren i svensk politik vid den här tiden var förtärande riksrådets kanslipresident greve Arvid von Horn. Från och med 1726–1727 års riksdag befinner han sig på toppen av sin politiska karriär. Han kände sig så säker i sadeln att han dristade sig till att föra en politik som ofta gick stick i stäv med kung Fredriks uppfattning och önskemål, och om han var ense med kungen så var han det med utgångspunkt från egna skäl. I november 1727 rapporterade Golovin till exempel att Horn stödde kungens önskemål att göra sin kusin

Georg till generalfältygmästare, trots att enligt lag en utländska medborgare inte fick inneha posten. Den ryske diplomaten ansåg att skälet till detta något ovanliga agerande från grevens sida, som tidigare sällan ställt sig på kungens sida, var att han ville gifta bort sin dotter med prins Georg. Planerna framstod inte som särskilt realistiska: den redan nämnde Furst Mensjikov hade till exempel helt nyligen försökt gifta bort sin dotter med den minderåriga kejsaren Peter II.

På det hela taget förblir frågan om greve Horns särskilda intresse för att stärka sin egen makt ständigt aktuell i den ryske ministerns korrespondens under en ganska lång period och mötte förståelse hos den ryska utrikespolitiska ledningen. Av en kommentar till det faktum att Horn rest hinder för införandet av drottningens regentskap då kungen var frånvarande framgår till exem-

pel att ledningen för Kollegiet för utrikes ärenden var övertygad om att han gjorde detta "till sin egen partikulära fördel ... för att ensam enligt egen credit styra staten". Den ryska ledningen visade emellertid ett mycket större intresse för rapporterna från Stockholm om hur greve Horns agerande och retorik förändrades i fråga om inställningen till Ryssland. Om det under och kort efter riksdagen förekom gott om negativa inslag, så började situationen förändras i början av 1728. Först att uppfatta detta var förstås den ryske ministern Golovin. Den 28 januari 1728 inbjöds han till exempel till en mottagning hos Horn, som tag emot honom "med mildhet och vänskaplighet" och sa att det var "ovänner som hava baktalat honom och påstått att han skulle vilja föra bort Sverige från Ryssland", medan han var redo "att gå ed på" att så inte var fallet. Han bad att ministern till Sankt Petersburg skulle fram-

föra en försäkran om hans ständiga vänskap, något som den ryska utrikesledningen reagerade på genom att mana Golovin att inte slappna av, eftersom det ännu återstod många olösta frågor.

Ryska myndigheter förhöll sig bland annat mycket vaksamt till uppgifterna om att Horn ofta träffade den turkiske sultanens sändebud Mustafa Kazbecki, som var väl känd i Ryssland och som anlät till Sverige för att lösa frågan om återbetalning av den miljon levka som kung Karl XII tagit i lån. Den ryska ledningen var för övrigt mycket välinformerad om besöket, eftersom turkens resa till Sverige gått via Ryssland. Golovin var dessutom instruerad att försöka hjälpa till med att lösa frågan. Den ryske ministern var övertygad om att skuldfrågan endast var ett officiellt skäl till besöket, och att överläggningarna i själva verket rörde också många andra frågor kring de svensk-turkiska relationerna. I april rapporterade Golovin till exempel att de svenska myndigheterna försökte "egga turken" att inleda krig mot Ryssland.

Engelsmännen

I Sankt Petersburg uppskattade man inte uppgifterna från Stockholm i slutet av 1728 om att svenskarna var redo att inleda förhandlingar med Polen, varför man för "rekognosering" till landet sände den "kände intrigmakaren" general Zeilich. Ryssarna var övertygade om att huvudsyftet var att efter kung Augusts död hjälpa Stanislav Leszczynski bestiga tronen. Den rapporten, tillsammans med uppgifterna om att Zeilich fått med sig 30 000 plåtmynt, gjorde de ryska myndigheterna vaksamma, och i början av 1729 fick Golovin instruktion att uppmärksam följa att Polen och Sverige inte bröt mot ett av villkoren i fredsavtalet från Nystad, nämligen att Ryssland påtagit sig rollen som medlare vid förhandlingar mellan länderna.

Samtidigt inbjöd Horn från början av 1728 praktiskt taget månatligen ministern Golovin till sitt gods Ekebyholm och försäkrade denne sin uppriktiga strävan efter att på nytt närma sig Ryssland. Inställningen bekräftades även av en av de mest kända ryssvänliga, nämligen fältmarskalk Carl Gustaf Dücker. Det är fullt möjligt att vad som orsakade närmandet till den ryske ministern var det växande missnöjet hos den ledande svenska politikern med det engelska hovets agerande, då han fruktade att engelsmännen kunde komma att dra in Sverige i ett krig med Spanien.

Det kan i sammanhanget vara värt att påminna om att det i svensk historisk forskning skrivs mycket om Horn som en mycket försiktig politiker, som såg som sin främsta uppgift att upprätthålla balansen mellan olika krafter som hade intresse av att vinna

över Sverige på sin sida. Som ett lysande exempel kan nämnas att Horn som en reaktion på de energiska påtryckningarna från den holsteinske hertig Karl Fredrik och den bakom honom skyttande ryska kolossen, kom fram till att det riktiga för hans land var att som återhållande faktor välja vägen som innebar anslutning till den Hannoveriska alliansen. Men man får därför inte heller glömma en annan ytterst viktig faktor, nämligen möjliga subsidier, som var så behövliga för ett land som förötts av det Stora nordiska kriget.

Vid den här tidpunkten ser vi på nytt hur samma beteendemodell tillämpas igen, men nu i fråga om inställningen till England. På de i början av 1729 allt oftare återkommande samtalen med den engelske ministern Finch om hur nödvändigt det var att leva upp till villkoren i Hannovertraktaten föredrog Horn att antingen inte reagera alls eller inte säga någonting bestämt. På sommaren samma år rapporterade Golovin att Finch öppet kallade den uppkomna situationen för en konflikt och hävdade att Sverige enligt avtalet var skyldigt att avdela 3 regementen, som engelsmännen skulle utrusta "med sitt kläde", varefter en tillresande engelsk general skulle inspektera truppen. Om svenskarna uppfyllde alla villkoren skulle man utbetala subsidierna i ytterligare tre år. Men greve von Horn skulle inte ha nått de höjder han gjort inom politiken om han inte insett hur negativt samhället skulle reagera om landet drogs in i en ny militär konflikt.

Det svälare intresset i Sverige för England passade de ryska myndigheterna mycket väl, då de på ett ytterst konsekvent sätt hade försökt att bidra till detta. Den entusiasm som greve Horn börjat visa i inställningen till Ryssland inspirerade samtidigt den ryska utrikespolitiska ledningen till en rad svarsåtgärder. För det första aktiverades på nytt deras traditionella önskan att visa kanslipresidenten sin "tacksamhet". För det andra rekommenderades Golovin specifikt att under möten med svenskarna inte nämna "det som skett har vid anslutningen uti den Hannoverska alliansen", i syfte att inte irritera dem i onödan.

Tövädersperiod

Den ryska ledningen uppfattade att ett av skälen till "tövädret" från greve Horns sida var hans försämrade relationer med kungen, något som man ansåg det nödvändigt att försöka utnyttja. Man instruerade Golovin att denna animositet inte bara skulle underblåsas, utan också om möjligt förstärkas. Som svar rapporterade Golovin att han gjorde så gott han kunde, men att han för att vinna framgång måste få disponera en viss summa pengar att dela ut bland Horns favoriter, för att de

"skola förmå greven till fiendskap gentemot konungen". Han påpekade dessutom att just denna tidpunkt vore den rätta för att skänka greven 12 000 jefimker, det vill säga precis lika mycket som hertigen av Holstein var skyldig greven. Det är värt att nämna att Horn själv nämnt för Golovin att han för tillfället bedrev omfattande byggverksamhet "uti tre byar" och att det följaktligen behövdes stora pengar. En indikation på att relationen mellan kungen och Horn framåt hösten 1728 blivit väsentligt sämre var att den senare nu övergav sina giftermålsplaner rörande prins Georg, men det skulle visa sig att han dock inte därmed givit upp sina planer på ännu mer makt.

Kung Fredrik sökte också efter sätt att visa sin välvilligare inställning till den ryska ministern. I samband med Golovins förberedelser av festligheter med anledning av kröningen av den nye kejsaren Peter II föreslog till exempel kungen att ett antal kanoner, krut och manskap skulle ställas till den ryske ministern förfogande. På festen, som pågick i 3 dagar, infann sig för övrigt alla "förförade svenske", inklusive konungen själv, men med undantag för Horn, som drabbats av en elakartad giktattack. När Golovin själv sedan i början av september 1729 drabbades av en attack av samma sjukdom sände Fredrik sin livmedikus till honom. Det var inte varje utländsk minister som vederfors den äran.

En indikation på att det inletts en tövädersperiod i de rysk-svenska relationerna var att greve Horn under ett av Golovins många besök som gäst hos honom i slutet av augusti 1728 sa till den ryske ministern att man från svensk sida var redo att föra förhandlingar om kejsartiteln, om ryssarna betalade deras skuld till de nederländska staterna för tullavgifter i Riga uppgående till 50 000 jefimker. I Petersburg upprättade man ett underlag och fattade sedan ett positivt beslut, trots att skulden vid tiden för de här redovisade händelserna nu hade vuxit till mer än det dubbla. Det var sannolikt på begäran av greve Horn som Golovin underrättade sin hemmaledning om att överläggningarna måste hållas hemliga för engelsmännen, för att de inte skulle försöka störa förhandlingarna.

Osäker situation

Men lösningen på frågan drog ut på tiden, och som vanligt kom det efterfrågade ofta att skilja sig från verkligheten. I slutet av 1729 dök det i minister Golovins rapportering upp uppgifter om att ett av huvudproblemen i de rysk-svenska relationerna nu var nära sin lösning: Sverige skulle erkänna Rysslands status som imperium, och de ryska härskarna skulle ges den ärftliga titeln kejsare och imperator. Men det framkom snabbt att det var för tidigt att ta emot gratula-

tioner: allt var långt ifrån klart och ärendet fastnade på nytt. Det försenades så till den grad att ledningen för Kollegiet för utrikes ärenden i en instruktion daterad den 9 juli 1730 uttryckte sitt missnöje över att Golovin upprepade gånger meddelat att man vilken dags om helst var redo att bevilja imperatortiteln, och att han för detta syfte utbetalat en ”icke liten” summa till svenska senatorer, men ingenting hände och pengarna ”gingo till spillo”.

Det ska rätteligen påpekas att Ryssland inte heller gjorde någon brådska med att uppfylla den svenska motbegäran om att betala den holländska skulden. I en rapport från den 12 december 1729 skriver Golovin att kungen i samband med en mottagning vid hovet fört honom till sitt arbetsrum och frågat om han hade några nyheter rörande den svenska begäran. Det är intressant att notera att i marginalen till denna mening i rapporten någon antecknat följande replik: ”tänj försiktigt på gummisnodden, vi måste se huru sakerna utvecklas under kommande sejm”, något som ger oss anledning att djärvt anta att den ryska ledningen bestämt sig för att använda trumfen som ett manipuleringsverktyg. I juli 1730 fick Golovin dessutom en tydlig instruktion: ”inge icke några direkta förhoppningar om betalning av skulden, gör endast utfästelser”.

I den situation av förhärskande osäkerhet som nu rådde insåg alla att en förutsättning för bibehållet ryskt inflytande i Sverige var stödet från de välvilligt inställda personerna. Det återstod allt färre sådana personer, och därför koncentrerades nu all uppmärksamhet på de som var viktigast och mest hingivna. Redan i juni 1727 diskuterade högsta sekreta rådet på Dolgorukovs begäran frågan om hjälp med utförelse av spannmål som köpts upp av generalmajor Staël från Revel, något som var förbjudet vid den här tidpunkten. Dolgorukov skrev att generalmajoren ”i saken om accessionen arbetat hårt till förmån för Hans Kejsrerliga Majestät och varit trognast av alla”. Begäran bifölls, och detta med all rätt, eftersom Staël von Holstein under de följande riksdagarna agerade som en hingiven och den kanske mest välvillige förespråkarna de ryska intressen.

På ett sammanträde i högsta sekreta rådet den 19 oktober 1727 fattades efter ett dekret från Hans Kejsrerliga Majestät ett beslut om att bevilja ”pensioner från denna dag och på ett år åt fyra personer”: till grevarna Dücker och Tessin 3 000 rubel vardera, och till Cederhielm och Gyllenborg 2 000 vardera, och gavs befallning om att pengarna skulle tas från Kammarkollegiet.

I början av juli 1728 fick Golovin extra pengar och han fördelade dem med hänsyn till resultaten av rysslandsvännernas agerande under riksdagen enligt följande:

till greve C.G. Tessin 1 500 rubel, greve Dücker 1 500, och greve Gyllenborg 1 000 guldrubel. Baron Cederhielm, som efter att riksdagen slutat sammanträdade praktiskt taget permanent vistades på sitt gods på landet, kunde också påräkna den avtalade summan. Denne hingivne stöttepelare för de ryska intressena var uppenbarligen i stort behov av pengarna, bland annat därför att han genom ”en olycklig slump” i Stockholm köpt ”ett storatrat hus” efter den avlidne fältmarskalken J.G. Stenbock, vilket dock ingen ville hyra på grund av den höga kostnaden. Golovin kom nu till undsättning och hyrde palatset för 600 guldrubel, trots att han betalt endast hälften så mycket för sitt tidigare hus, något som kan ses som ett sätt att legalisera det ryska monetära stödet.

Baron Cederhielm lyckades ”klara sig helskinnad” under greve Horns mest aktiva attacker på ”holsteinarna” i samband med 1726–1727 års riksdag, inte bara på grund av det seriösa stöd han åtnjöt, utan också av det skälet att Horns parti nöjde sig med ett offer i form av greven Mauritz Vellingk. Det kan för övrigt vara värt att nämna att de ryska myndigheterna inte övergav Vellingks släkt efter hans tragiska död. I januari 1728 kunde hans svärson generallöjtnant Johan Banér från Golovin motta 3 000 rubel, som överförts till Vellingks dotter och barnbarn efter en hemställan 1727.

Slutet på Cederhelms karriär

Så här dags stod det klart att baron Cederhelms politiska karriär var över, men han lyckades bibehålla sitt, kanske inte lika talrika som under tidigare år, nätverk av informatorer, inte bara i hemlandet utan även utomlands, och var fortfarande en av de ryska myndigheternas mest tillförlitliga informatorer. Hans tjänster belönades fortfarande lika bra som tidigare, och hans band till minister Golovin var starka. Man kan uppenbarligen med all rätt hävda att baronens alla äskanden om finansiering av honom själv och ”hans vänner” bifölls av de ryska myndigheterna. Handlingar från åren 1727 och 1728 styrker detta. Den 19 januari 1728 rapporterade till exempel Golovin om en begäran från Cederhielm om att man måtte skicka ”lön” för de till Kansliet nyligen utsedda råden Celsing och Schkantz, för att han skulle kunna ”få kännedom om allehanda depescher”. Det handlade om en ganska betydande summa på några hundra rubel.

I slutet av februari 1729 besökte den ”från landet” återvändande Cederhielm Golovin, och efter att ha uttryckt sin tacksamhet för de utbetalade 1 000 guldruberna, anhöll han om att Vellingks pension på 3 000 rubel skulle överlämnas till honom. Den ryske ministern rapporterade

att baronen redan nu ”bedriver arbete uti alla ständer och med adeln”, något som skulle bidra till valet av en välvilligt inställd lantmarskalk på den kommande riksdagen. I ett strängt hemligt dekret från den 31 mars gav de ryska myndigheterna order om att Cederhielm skulle underrättas om att man gick med på att utbetala en årlig pension till honom. Men överföringen av pengarna drog ut på tiden, och när baronen ”uti sin olycka” i slutet av april skickade sin son till den ryske ministern och bad om ett lån på 1 000 plåtmynt såg sig Golovin tvingad att säga nej. Vid mitten av september fick Golovin meddelande om att Cederhielm av allt att döma drabbats av ett slaganfall som gjort att han förlorat talförmågan och hans ena sida förlamats. Ingen kände till detta, då hans hustru och son ”höll detta uti sekret”. Via en mellanhand lät baronen meddela att han befann sig i yttersta nöd och bad om att man skulle låna honom åtminstone 1 000 jefimker. Golovin såg sig på nytt tvingad att säga nej, eftersom han inte hade några pengar. Men han underrättade omedelbart Sankt Petersburg om vad som hänt, och redan den 19 oktober överfördes på hans begäran till Cederhielm ”för behov på grund av sjukdom” 2 000 rubel.

För att lösa konkreta uppgifter i syfte att främja ryska intressen fordrades också viss engångersättning till vissa välvilligt inställda personer. Till exempel för att stödja de nya senatorerna greve T.G. Bielke och greve Gyllenstierna, baronerna E.J. Creutz och C. Cronstedt, som inte gav efter för övertalningsförsök från det kungliga partiet och röstade mot inbjudan till prins Georg tillsammans med andra välvilligt inställda senatorer. Golovin anhöll därför om en överföring av åtminstone 1 000 rubel med argumentet att den ”motsatta sidan” var mycket generös i fråga om gåvor. Han kunde rapportera att anhängarna till kungen greve De la Gardie och C. Ekblad hade besökt baron Cronhielm och erbjudit honom 2 000 jefimker om han röstade för prinsen. Trots att Cronhielm hade tackat nej till pengarna så var han ändå enligt vad Golovin hade att berätta ”en obeständiger man och gulddyrkare”, så allting kunde när som helst förändras.

(fortsättning följer)

Text: Galina Sjöbaldina, PhD
Översättning: Bengt Eriksson

6 juni och skolavslutning i Zürich

Traditionenligt firades den svenska nationaldagen på svenska konsulatets innergård, Stadelhoferstrasse 40 i Zürich den 6 juni 2025.

Det var som vanligt ett samarrangemang mellan Svenska kyrkan Schweiz, Svenska konsulatet och Svenska Skolföreningen. Detta år medverkade även den skandinaviska kören Nota Bene med en skönin-terpretation av nationalsången. Men höjdpunkten var ändå som vanligt sång-uppträdandet med skolföreningens barn. Nervösa, inte så många för några hade blivit sjuka, men åh så bra de sjöng Du ska inte tro det blir sommar, Galen i glass, Och nu så vill jag sjunga och Den blomstertid!

Sjöngs, och det rejält, gjordes det även på skolföreningens skolavslutning den 15 juni. Över 100 barn deltog och sammanlagt var det totalt 247 personer som slöt upp i Thalwils Gemeindehaus kl 11. Föräldrar och syskon fick först avnjuta en rolig tipspromenad med frågor om Sverige, svenska språket och skolföreningen medan lärarna höll genrep med barnen. Därefter

var det dags för intåg med nervösa fanbärare i täten. Ingela Kågebo spelade och som konferencier hade systrarna Vidlund utsetts, Astrid från klass 4 och Elsa från klass 7. Att de tränat hårt på uppgiften kan såväl deras lärare som mamma Johanna intyga. Förebilderna var förstås Hazel och Sandra som ledde Eurovision i Basel i maj. Årets sommartal hölls i år av skolföreningens ende manliga lärare, Johan Sigurdson. Det var ett mycket barnvänligt tal fyllt med humor och ironi om att ta vara på ögonblicket med både livet och döden i fokus. Ordförande Caroline Roslund tackade därefter för det gångna läsåret och de vackra blom-buketterna som prydde scenen delades ut till de elva lärarna.

Att barnen tränat flitigt till Ingelas youtube-videor märktes och glädjen

spreds i rummet mer och mer för varje sommarlåt som framfördes. Showens höjdpunkt blev kanske ändå lärarnas tolkning av Bara bada bastu. Molly Sandéns Fånga en sommar som pampig avslutning bidrog naturligtvis också till många tårfulla ögon. En annan höjdpunkt var kakbuffén förstås och detta år blev det inga rester alls för lärarna att bära hem. Om det är något förutom svenska som barnen i Svenska Skolföreningen lär sig så är det att fika är viktigt!

Text: Åsa Nyfeler

Från ljud till form till avkodning

eller vem hittade på bokstäverna?

Hur förvandlar man ett ljud till en form, en bokstav, en symbol för ett ljud? Ett fonem till ett grafem?

“Ljud blev bokstäver genom en gradvis process av abstraktion och kodning där talade ljud först representerades visuellt och sedan mera abstrakt genom bokstäver.”

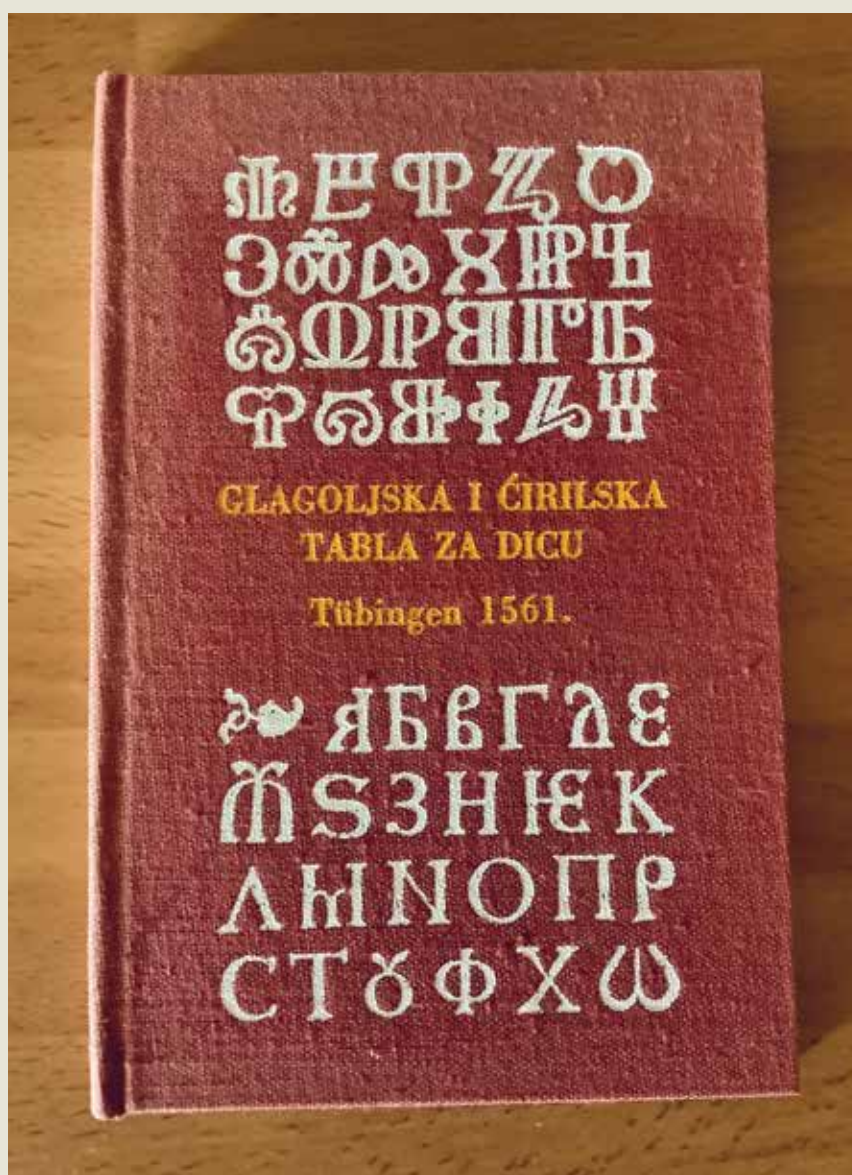
OK – so far so good.

Men FORMEN? Bokstavsdesignen? Så många alfabetsvarianter, och ändå så många likheter. Vem hittade på hur ett A och ett O och ett M och dess motsvarigheter i andra skriftsystem skulle se ut? Efterliknande man munnens form vid uttalet, fanns någon annan sinnesanalogi? Det finns hypoteser om att bokstavsutformningen efterliknar tonen i en röst, att ljudsymbolism är en ledtråd. I är spetsigt liksom de tonade klusilerna b och p, o är runt, så även m och n. Korrelation mellan ansiktsuttryck och geometriska former är en annan förklaring.

Men: hur tillkom överenskomelserna? Vilka bestämde? Vilka förmedlade?

Skrivverktygets och skrivytans förutsättningar formar naturligtvis – raka former om man hugger in i sten, intryck av trekantiga stavar i lera, rundare former på papyrus och pergament och papper med pennor och gäsfjädrar.

Den här texten har sin början i och med att äldstadottern kom från en tjänsteresa till Georgien och medförde några broschyrer på georgiska – med alfabetsformer som vore de broderade på en hembygdsdress: runda, symmetriska, dekorativa. Inte lika vårt alfabet, inte det kyrilliska som jag lärt mig en gång, inte det grekiska på vilket jag läste Sokrates försvarstal i gymnasiet, inte de kinesiska bild-och-stavelsesymbolerna, inte hieroglyferna. Lite likt det snirkliga glagolitiska som jag mött på Balkan. Googlar förstås, och finner att det är unikt för georgiska och en del andra språk i Kaukasien och finns sen 400-talet och är en fri imitation av det grekiska alfabetet.

Hur började vi skriva?

Det var inte så väldigt länge sedan det började – behovet av att skriva. Minnesstöd, lagar och regelsamlingar, avtal, brev. Så småningom berättelser och litterärt skapande.

Kilskriften var först från 5500 år sedan.

De kilformade avtrycken i mjuk lera brändes till tavlor. Fungerade i tretusen år, först som piktogram, bildskrift, sen som stavelser och ljudskrift för flera språk i Mesopotamien, främre Asien, även Grekland, och det omfattade hela 700 tecken.

Ständigt detta medelhavsområde – och Maya, och Kina.

Egyptens hieroglyfer genomgår samma utveckling – först bildskrift, sen stavelser, sen ljudvärdar som snabbade upp skrivandet och gjorde kombinationer och variationer lättare.

De feniciska handelsmännens skriftssystem tillkom för ca 4000 år sedan. Deras 22 konsonantecken, där sammanhanget får avgöra valet av vokal, utökades av grekerna tusen år senare med vokaler a, e, i, o och y och förmedlades därefter via etruskerna till romarna och blev på den vägen det latinska alfabet som vi använder och det kyrilliska som har tillägg av slaviska språkljud och anknuter till det glagolitiska. Kreta hade ett par egna varianter: bildskriften Linear A och stavelskriften Linear B.

Vokalminimalism utmärker också alfabet för arabiska, hebreiska, urdu, syriska. Diakritiska tecken kom att markera grammatiska strukturer för tid och relationer.

Och österut har man i Kina under samma tid en ord- och morfemskrift, först ristade på ben- och bronsföremål, där varje tecken har två delar som markerar betydelse och uttal. Fungerar fortfarande. Kunskap om

tåtusen tecken lär vara minimum för att klara av vardagen.

Men också på andra sidan Atlanten utvecklades skrivsystem – Mayakulturen från Mellanamerika utvecklade för drygt 2000 år sen ett bildspråk för att notera idéer, ord, stavelser på keramik och barkpapper och som stuckatur – roliga och vackra ansikten och djurhuvuden. Så var det tills conquistadoren kom från Spanien och Portugal.

Och så Norden då – med sina runor från vår tideräknings början – futharken, som var det först 24-radiga, sedan 16-radiga alfabetet med sina stavar och kvistar som germanerna i norr använde på sten och trä. Även detta med utgångspunkt från det latinska alfabetet och med fynd från de första århundradena och tusen år framåt.

Förståelse och förmedling

Vi har flera att tacka för förståelsen för de gamla skriftspråken.

Den 750 kg tunga Rosettastenen från 196 f.Kr, återfanns 1799 i samband med att Napoleon var i Egypten. Den hade lämpligt nog text på tre språk: hieroglyfer, demotisk egyptiska och grekiska, och blev tolkad och förstådd av Champollion 1822 som därmed

öppnade den egyptiska världen. Innebörden av kretatexterna på Linear B avslöjades av Michael Ventris 1951. Och en svenska professor Bernhard Karlgren har varit djupt involverad i den kinesiska texttraditionen.

Och sen finns förstås andra moderna avläsningsätt och ljudfigurer: ljudvägornas synlighet i audiogram, spektrogram och ultraljud där toner med kort våglängd ger höga toner och långsamma vibrationer mörkare ljud. Och det fonetiska alfabetet. Och morse. Och teckenspråk.

Från skrift till ljud

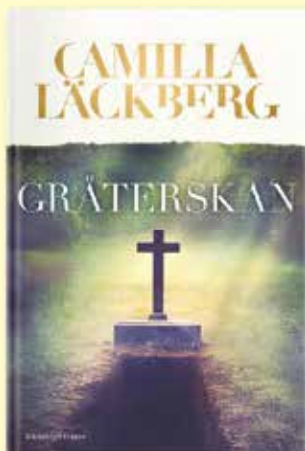
Läsinlärning är den omvända ingången – kunskapen om att en viss bokstavsform motsvarar ett ljud, ett grafem blir ett betydelsebärande fonem med en språklig innebörd. Skolan återgår i detta nu till den ljudande läsinlärningsmetoden, efter årtionden med diskussion om helordsmodeller och repetitiva kortstavelser.

Men min undring om alfabetenas design kvarstår.

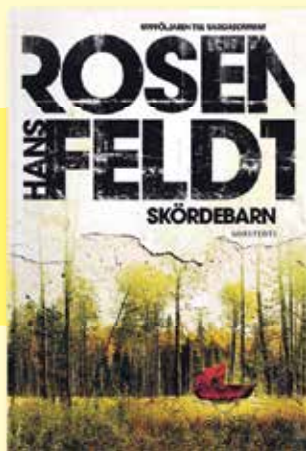
Text: Ulla Berglindh

Nya spännande böcker från Sverige!

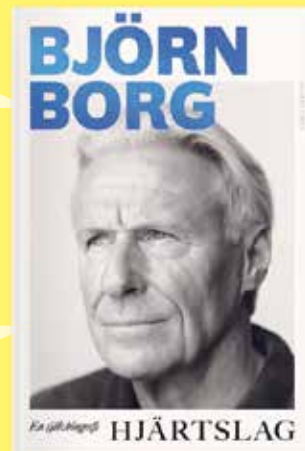
Camilla Läckberg
Gråterskan

Hans Rosenfeldt
Skördeborn

Johan Theorin
Stugorna

Björn Borg
Hjärtslag : En självbiografi

Gå in på bokus.com och välj bland över 10 miljoner titlar till ytterst låga priser. Där framgår det även vilka länder vi levererar till.

bokus

RECENSION

Historien om Nordpolen

En nordpolsfarares erfarenheter och funderingar

Recension av Erling Kagge, *Historien om Nordpolen. Myter, äventyr och smältande is*. Lund: Historiska media, 2025. 400 sidor.

På de nordligaste breddgraderna sker förändringar i en rasande takt. Temperaturen på Svalbard har stigit med sju grader under de senaste femtio åren. Klimatförändringarna, pandemin och kriget mellan Ryssland och Ukraina är goda skäl att vända blicken mot Norra ishavet, hävdar den tyske historikern Andreas Renner i boken *Nordostpassage. Geschichte eines Seewegs* (2024). Renner redovisar i detalj försöken under fyra sekler att finna en sjöväg mellan Atlanten och Stilla havet ovanför Rysslands ishavskust. Detta sökande kröntes med framgång när Adolf Erik Nordenskiöld med skeppet Vega genomförde den första genomseglingen av Nordostpassagen 1878–79. Nordenskiölds och besättningens bedrift frambragte en nationell yra i Sverige. Man bör dock påpeka att Nordenskiöld var född i Finland, som när det begav sig var ett storfurstendöme i det tsarryska imperiet.

Renner framhåller att Ryssland, framför allt sedan Peter den stores tid, betraktat polarhavet som något av ett ryskt innanhav.

– I våra dagar kolliderar små och stora staters intressen i polartrakterna. Själva Nordpolen, en punkt på kartan, har blivit en hot spot, och aktiviteter på själva polpunkt-

ten har en symbolisk betydelse. Ett exempel är det ryska undervattensfartyg som 2017 på 4807 meters djup placerade en rysk flagga gjord i titan. En parallell om man så vill till den amerikanska flagga som amerikanerna placerade på månen 1969. Norra ishavet har beskrivits som ett nytt Klondyke. I den globala jakten på positioner i Arktis får även den amerikanska presidentens våta dröm om Grönland sin förklaring.

Intressanta ingångar till den arktiska problematiken erbjuds i den norske polarfararen Erling Kaggés nyligen utkomna bok *Historien om Nordpolen*. Här varvas historiska överblickar och aktuell kunskap om Arktis med författarens egna erfarenheter från äventyr på polarisar.

Några ord om författaren: Erling Kagge, född 1963, har många strängar på sin lyra. Hans livsväg har varit knagglig, han var en ”loser” som skolpojke, men hans enastående nyfikenhet och energi har firat triumfer. Kagge är polarfarare, jurist, författare, bokförläggare och konstsamlare. Hans framgångar i bokbranschen är märkliga, eftersom han enligt egen utsago är dyslektiker och inte lärde sig läsa förrän i tioårsåldern. Han är idag en norsk celebritet och har även betecknats som en renässansmänniska. Redan som barn utvecklade han ett stort intresse för upptäcktsresor, jordgloben var en kär ägodel och Thor Heyerdahl blev tidigt en förebild. Äventyrslustan har drivit honom över världshav och kontinenter. Kagge har gjort vad som på norska kallas ”tre poler”: han har tagit sig på skidor både till Nordpolen och Sydpolen och han har nått toppen av Mount Everest.

Sin färd till Nordpolen har Kagge redovisat i en tidigare bok. Tre norska skolungdomar drömde på 1980-talet att ta sig högst upp på jordklotet, och en av dem bestämde att det skulle ske 1990. Fjorton dagar före vårdagjämningen detta år bar det av till Nordpolen med start från den kanadensiska ön Ellesmere, belägen på 83 grader nordlig bredd utanför Grönlands nordostkust. En av de tre tvingades ge upp efter tio dagar på grund av skador han fick när hans pulka föll ner från en skruvis-

vall. De två andra, Børge Ousland och Erling Kagge, nådde Nordpolen den 4 maj. Efter femtioåtta dagar på skidor var dessa bägge de första att ta sig till Nordpolen utan hjälp av motoriserade fordon eller dragdjur. Sannolikt var det första gången som någon polarfarare med GPS kunde bekräfta sin position på själva polpunkten. Under några dagars väntan på lämpligt väder för återtransport till civilisationen föddes hos Kagge idén till *Historien om Nordpolen*.

Kagge har ägnat tankemöda åt Nordpolen som begrepp. Han laborerar med åtminstone fyra olika nordpoler, vilka i tur och ordning är den geografiska, den magnetiska, den celesta och den imaginära nordpolen. Denna uppdelning är knappast invändningsfri, och han talar även om, men oegentligt, den korrupta nordpolen, vilket snarast tjänar som en beteckning på det tjuv- och rackarspel som efter sekelskiftet 1900 ägt rum mellan individer och nationer i kampen om att först ta sig till jordens nordligaste punkt.

Den geografiska nordpolen är åtminstone lätt att bestämma i teorin: den befinner sig där jordens rotationsaxel skär jordytan i norr. Nordpolen finns definitionsmässigt på nittionde breddgraden i form av en punkt där längdgraden inte kan anges och där solen går upp över horisonten endast en gång per år. På Nordpolen befinner man sig inte i någon tidszon.

Sydpolen är belägen på fastlandet på Antarktis som utgör en kontinent, medan jordklotets nordligaste punkt är på det frusna havet. Kagge har konstaterat att Nordpolen inte är någon plats i vanlig mening; det är ”ett fruset vitt, grått, blått intet”, en icke-plats som dessutom är skenbart undflyende. Den som befinner sig exakt på den geografiska Nordpolen drivs därifrån eftersom isen är i ständig rörelse. Kaggés och Ouslands tält som slogs upp på polpunkten drev på några dygn femtio kilometer söderut.

Den celesta nordpolen får tänkas befinna sig ute i världsrymden i förlängningen av jordens rotationsaxel. För seglaren och polarfararen är polstjärnan, som står i zenit i norr ovanför nordpolen en viktig orienteringspunkt. Den imaginära nordpolen, slutligen, gäller Nordpolen i betraktarens öga.

Kagge har inte sparat någon möda att söka sig tillbaka i historien för att finna tidiga föreställningar och fantasier om situationen längst i norr. Det leder honom tillbaka till tidiga indiska skrifter och till den grekiske historieskrivaren Herodotos som levde med föreställningen om hyperboréer, människor som levde i harmoni bortom nordanvinden och som valde att isolera sig vid Nordpolen. Aristoteles ansåg att Aten var den civiliserade världens centrum och han hävdade att det långt norrut var för kallt för att människor skulle kunna leva ett gott liv. Pytheas, en grekisk geograf och astronom som levde på 300-talet f. Kr., gjorde av allt att döma en resa i övärlden norr om Britannien och vittnade om midnattssol och packis. Hans skrift härom är försvunnen men hans upplysningar har vidarebefordrats av andra lärde.

Kagge gör ett antal lärdomshistoriska strandhugg och kan hänvisa till många vildvuxna föreställningar om den övre nordliga hemisfären. Särskilt roande är återgivningen av några av Columbus villfarelser, bland annat framförda till hans spanska uppdragsgivare: jordklotets övre del kunde liknas vid ett kvinnob bröst med en topp som liknar en kvinnas bröstvårta. Här är jorden högst och närmast himlen. Att Nordpolen var platsen för de första människorna på jorden var en seglivad föreställning.

I historien om Nordpolen utgör sekel-skiftet 1500 en vattendelare. Efter upptäckten av Amerika hade Portugal och Spanien med påvens välsignelse delat upp världen mellan sig. I maritimt orienterade Holland och England var man angelägen att finna nya vägar mellan Atlanten och Stilla havet. Målet blev att finna både nordost- och nordvästpassagen, vilket emellertid tog lång tid att uppnå. Kagge konstaterar att intresset för själva Nordpolen exploderade vid mitten av 1800-talet, då även amerikaner gav sig in i leken.

Historien handlar främst om män som varit "seg selv nok" och ovilliga att lära av andras erfarenheter men varit villiga att underkasta sig ett kolossalt lidande i form av köld och hunger för att genomkorsa polarvidderna. De som misslyckats är betydligt fler än de som lyckats, endast ett fåtal har blivit rika och berömda. Många fick sätta livet till. Kagge drar slutsatsen att räddningsinsatserna krävde fler liv än själva expeditionerna. Ett exempel är den framstående norske polarforskaren Sven Amundsen som försvann i juni 1928 i samband med en undsättningsaktion efter luftskeppet Italia som havererat nära Björnön.

Frithiof Nansen (1861–1930) är inte oväntat hans polarhjärte nummer ett. Nansens recept att nå Nordpolen, vilket aldrig till fullo lyckades, var att arbeta med naturen, inte mot den, och att driva med strömmen. Idén med hans specialbyggda farkost Fram var att låta fartyget frysas in och driva genom polarhavet. Nansen hade studerat inuiterna, tagit intryck av deras livsstil och

tillägnat sig deras metoder för överlevnad. I hans utrustning fanns skidor, slädar och kajaker, innovationer i sammanhanget. Oceanografen och zoologen Nansen var visserligen besatt av sina visioner men hans polarfärder var inget självändamål, och den berömmelse och prestige som kom honom till del blev snarast ett instrument för insatser i mänsklighetens tjänst.

Apropå den svenske ingenjören S.A. Andréés olycksaliga projekt att flyga över Nordpolen med luftballong 1897, hjälteförklarar Kagge ingenjören Nils Ekholm som redan året innan hoppade av därför att han ansåg att de tekniska bristerna var för stora. Ekholm hånades av sina samtida som en fegis. Kagge ger flera exempel hur svårt det är att vända om. Hur kunde färden avbrytas efter att kung Oscar i särskild audiens välsignat expeditionens manar och efter att upptäcktsresandena Adolf Erik Nordenskiöld och Sven Hedin och en viftande folkmassa tagit farväl på Stockholms centralstation? Ballongen läckte vätgas redan vid avfärden, styrmekanismen fallerade och besättningen hade ingen erfarenhet av packis och man hade inte provkört sina slädar.

Boken igenom återkommer Kagge till frågan vad som driver polarfararna att utmana ödet, att sätta sina liv på spel, att utsätta sig för extrema fysiska ansträngningar. Han finner två grundläggande mänskliga egenskaper, förundran inför det okända och äventyrlust. Kagge själv säger sig ha haft viljan att göra något extremt, ett behov av att sätta sig själv på prov. Kanske fanns det i hans eget fall också en flyktmekanism, behovet att bryta upp från skola och studier. Hans definition av äventyrlust är böjelsen att göra livet svårare än det behöver vara. Äventyrare söker sig till Nordpolen trots sin rädsla, inte därför att de är orädda.

Några av bokens finaste partier är när författaren beskriver själva isen, när sjön har lagt sig, när isen spricker, råkar uppstår och isflak kolliderar. Kagge beskriver polarisens akustik och dess eviga knakande och sjungande. Han hävdar att skönheten och färgspelet lockar polarfararna att återvända till Arktis. Han snuddar vid existentiella frågor: Skall ett område som täckts av is under 2,7 miljoner år förändras till sin karaktär på grund av människornas framfart?

Kagges bok är en angelägen läsning då kampen om Arktis hårdnar. Författaren har botaniserat flitigt i biblioteken och har en kritisk blick. Vissa upprepningar om äventyrens utmaningar samt några utvikningar i upptäcktsfärdernas periferi hade med fördel kunnat stanna i skrivbordslådan. Man kan önska att något utrymme hade getts åt den upsaliensiske meteorologen och polarforskaren Finn Malmgren (1895–1928) som deltog i den sista av Roald Amundsens s.k. Maudexpeditioner i polarområdet och bidrog till kunskapen om havsisens fysikaliska egenskaper. Malmgren dog under en

hjälpexpedition när det gällde att rädda nödställda efter det att italienaren Nobiles luftskepp kraschlandat på polarisen. Det senaste sagda får inte skymma att Historien om Nordpolen skänker kunskap, insikt och inspiration. Den är ett populärvetenskapligt bidrag som heter duga.

Text: Harald Runblom
professor emeritus, historia,
Uppsala universitet
hrunblom@outlook.com

4 – 19:e okt 2025

Alla skolor som är anslutna till SUF (Svensk Utlandsundervisnings Förening) och elever som studerar via Sofia Distans eller Hermods är välkomna att delta.

Alla elever till och med gymnasiet kan vara med och tävla i följande flick- och pojkklasser; 3-5, 6-7, 8-9, 10-11, 12-13, 14-15, 16-17 och 18 år och uppåt och då gäller det den ålder man fyller i år. Sedan sex år tillbaka har vi även en klass för lärare/funktionärer och där borde fler tävla.

Tävlingen består av följande 5 grenar

löpning 60 och 400 meter, längdhopp, höjdhopp och kast med tennisboll.

Detta betyder att jättemånga kan vara med och tävla och det spelar ingen roll om eleverna går på en stor eller en liten skola, en skola med heldagsundervisning eller kompletterande svenskundervisning eller i vilken världsdel ni befinner er. Ju fler som är med och tävlar desto roligare blir det! ... och kul ska det va'!

Skolorna väljer själva tävlingsdag/ar och tävlingen pågår mellan den 4:e och 19:e okt. Man behöver alltså inte göra alla tävlingsgrenar på en och samma dag. Vilka tävlingsgrenar man vill delta i bestämmer skolorna också själva. Är det lov dagar eller annat som stökar till det under denna tid, kan man få dispens att genomföra tävlingen innan eller efter. Detta måste beviljas av tävlingsledningen.

När tävlingen är avslutad mailas resultaten till oss och vi gör en sammanställning och korar medaljörerna. Alla elever som deltar får diplom, som ni på skolorna skriver ut. Guld-, silver- och bronsmedaljer och diplom till dessa skickar vi ut efter tävlingen. Liksom tidigare året ska samtliga resultat föras in i ett enda dokument, allt för att det ska bli enklare och gå lite snabbare. Vi skickar även ut resultatlistor som ni kan använda när ni skriver in resultaten under själva tävlingen. Har ni frågor hör ni av er till oss via mail.

Anmäl er till suf-vm@live.se så skickar vi mer information, regler och blanketter.

Vi som håller i trådarna för tävlingen är

Bosse Jonsson, från hemmaplan i Bergkvara, och Peter Palm, från hemmaplan i Uppsala.

Sponsor

**... och det är gratis
att delta!**

Nutidsorientering

Följde du med vad som hände i Sverige sommaren 2025?

1. Den första juli trädde ett anta lagar i kraft. Vad innebar de?

- A. Förbud mot friskolor, flygskatten slopas, pristak på klimatsmarta tågresor
- B. Flygskatten slopas, höjt högkostnadsskydd, enklare att byta juridiskt kön
- C. Enklare att byta juridiskt kön, förbud mot sexköp på distans, pristak på klimatsmarta tågresor

2. Hur många barn som föds årligen i Sverige har varit uppe för debatt och regeringen tillsätter nu en utredning. Varför?

- A. Barnafödandet ligger på en historiskt låg nivå.
- B. Barnafödandet ligger på en historisk hög nivå.
- C. Barnafödandet är mycket högre på landsbygden än i storstäderna.

3. Öresundsbron firade i år jubileum? Hur många år är det sedan bron invigdes?

- A. 15 år
- B. 20 år
- C. 25 år

4. Sveriges regering har fått två nya ministrar. Vem har fått uppdraget som arbetsmarknadsminister?

- A. Simona Mohamsson
- B. Johan Britz
- C. Lotta Edholm

5. EM i fotboll för damer ägde rum i Schweiz. Vem är tränare i det schweiziska laget?

- A. Peter Gerhardsson
- B. Sarina Wiegman
- C. Pia Sundhage

6. Mer fotboll: Sveriges damlag i fotboll spelade EM i Schweiz i sommar. Vilken spelare missade den avgörande straffen mot England?

- A. Nathalie Björn
- B. Julia Zigiotti Olme
- C. Smilla Holmberg

7. Hotellkedjan Scandic har gjort en radikal förändring för sina gäster. Vad?

- A. De har infört möjlighet att röka i specialventilerade rum.
- B. Frukost ingår inte längre i rumspriset utan måste köpas till.
- C. De erbjuder nu bara elbilar plats i sina garage.

8. Många studenter fick sina antagningsbesked till universitetet i somras. Vilken utbildning hade flest sökande?

- A. Juristutbildningen
- B. Läkarlinjen
- C. Ekonomiprogrammet

9. Migrationsminister Johan Forssell har varit i blåsväder på grund av sin son. Vad har sonen gjort?

- A. Han har åkt fast för misshandel.
- B. Han har stulit en bil.
- C. Han har varit aktiv inom en högerextrem miljö.

10. Tordyveln flyger i skymningen hade premiär på svt i juli. Vilka två personer har skrivit den?

- A. Maria Gripe och Kay Pollak
- B. Maj Sjöwall och Per Wahlöö
- C. Camilla Läckberg och Henrik Fexeus

11. Sommar i P1 är ett populärt program som sänds varje dag från den 21 juni till den 17 augusti. Vem var lyssnarnas val denna sommar?

- A. Ulrika Modéer, Röda Korset
- B. Anders Eriksson, grundare av Rosa bussarna
- C. Ylva Jonsson Strömberg från Läkare Utan Gränser Sverige

12. Varför ser klimataktivisterna från Återställ Våtmarker, som blockerade E4 2022 i Stockholm, domen i Högsta domstolen som en seger?

- A. De friades helt eftersom uppsåtet var gott.
- B. De fälldes inte för sabotage.
- C. De fick enbart ringa böter.

13. Många väljer under sommaren att campa. Vilken är Sveriges största campingplats?

- A. Lisebergs camping i Göteborg
- B. Gekåsbyns campingplats i Ullared
- C. Böda Sand Beach resort på Öland

14. Årets Victoriapris 2025 delades som vanligt ut på kronprinsessans födelsedag. Vem fick priset?

- A. David Åhman och Jonatan Hellvig
- B. Armand Duplantis
- C. Sarah Sjöström

15. Det ibland ombytliga vädret har medfört ett tiotal tromber i Sverige i sommar. Vad är en tromb?

- A. En kraftig virvelvind som bildas i samband med åskmoln
- B. En virvelvind, en roterande luftpelare, som sträcker sig från ett åskväder ner till marken
- C. En urladdning av elektricitet från ett åskmoln som når marken

Mejla svaren till sofia.tingsell@sverigekontakt.se

Du kan också skicka de rätta svaren till Sverigekontakt, Box 53066, 40014 Göteborg. Tre pristagare utses vid dragningen 15 september 2025.

Lösning till nutidsorienteringen nr 2, 2025 är:
1A, 2C (hennes namn är Larsson), 3B, 4A, 5C, 6C, 7B, 8A, 9C, 10A, 11B, 12A, 13A, 14A, 15A

Pristagare:
Catherine Bringselius Nilsson, Sverige

GRATTIS!

FÖR ELEVER SOM VILL MER

SSHL är en internationell skola för elever som vill lägga extra fokus på sina studier eller som drömmer om att studera eller arbeta utomlands så småningom.

Vi erbjuder:

- svenska gymnasieprogram
- International Baccalaureate, IB

En IB-utbildning är gångbar över hela världen och öppnar upp dörrar för såväl svenska som internationella universitet.

På SSHL har vi högt akademiskt fokus, med fantastiska lärare, stort utbud av fritidsaktiviteter, elevvård och starkt studiestöd.

För internatelever finns tre alternativ:

- Heltidsinternat - för er som bor långt bort
- SSHL Traditionellt - res hem vissa helger
- Veckointernat - res hem varje helg

Varmt välkomna att göra ett besök
eller kom och Provbo när det passar er!

SIGTUNASKOLAN
HUMANISTISKA LÄROVERKET

Läs mer om Sveriges enda internationella internatskola på [SSHL.SE](https://sshl.se)